

**POZEMKOVÉ SPORY MEZI HEVLÍNEM A LAA AN
DER THAYA V 16. A POČÁTKEM 17. STOLETÍ
(s edicí vybraných pramenů)**

**BORDER DISPUTES BETWEEN HEVLÍN AND LAA
AN DER THAYA IN THE 16TH AND EARLY 17TH CENTURY
(including edition of selected sources)**

Diplomová práce

Tereza KRINKOVÁ

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Základní součást fakulty: Ústav českých dějin

Studijní program: Historické vědy

Obory: historie a archivnictví PVH (magisterské studium)

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Rok podání diplomové práce: 2007

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Tereza KRINKOVÁ

Praha, srpen 2007

Motto:

» *Khainer lenger fridt, als sein Nachbar will, haben khann.* «

Nikdo nemůže žít v míru déle, než chce jeho soused.

(staré německé přísloví)

OBSAH

1. Úvod	6
2. Metodická poznámka	10
3. Seznámení se spornými stranami.....	11
3.1. Laa an der Thaya do 18. století.....	11
3.2. Hevlín nad Dyjí do 18. století.....	14
4. Řešení hraničních sporů v raném novověku	19
4.1. Moravské hranice a spory o ně.....	19
4.2. Hraniční komise	20
4.3. Vyznačování hranic.....	22
5. Počátky sporu mezi Hevlínem a Laa an der Thaya	24
6. Spor za Pernštejnů.....	26
7. Průběh sporu za Čertorejských	31
7.1. Spor o louky na břehu Dyje	31
7.1.1. Spor s Jindřichem z Kühnritzu v letech 1574 až 1575.....	32
7.1.2. Přelom 16. a 17. století.....	34
7.2. Spor o les Koppenhof.....	40
7.3. Spor o mlýn v Ruhhofu.....	41
8. Slepá cesta k dohodě	44
9. Vyústění hraničního sporu.....	47
10. Epilog	48
11. Závěr	50
12. Summary.....	53
13. Zusammenfassung.....	54
14. Seznam pramenů a literatury.....	55

PŘÍLOHY	str. 58
A. Textové přílohy	59
1) Vývoj pozemkové držby Pernštejnů: Panství Hrušovany nad Jevišovkou, 1524 – 1560 (výběrová tabulka)	60
2) Edice dokumentů z fondu Národního archivu „Hraniční spisy“, signatura M 13, podčíslo 22	61
3) Edice tří vybraných zápisů z radních protokolů města Laa an der Thaya z roku 1602	84
4) Edice dobového životopisu Sigfrieda Kryštofa Breunera (1569-1651), uloženého v Niederösterreichisches Landes- archiv v Sankt Pölten, fond Niederösterreichische Regierung vor 1740.....	89
Textově-kritické poznámky k předchozím edicím	92
B. Obrazové přílohy	94

PODĚKOVÁNÍ

V první řadě bych ráda poděkovala panu prof. PhDr. Jaroslavu Čechurovi, DrSc., za velkou ochotu a vstřícnost, kterou projevil coby vedoucí mé diplomové práce. Další poděkování patří prof. PhDr. Petru Vorlovi, CSc., a to za inspiraci při volbě tématu.

Stranou nesmějí zůstat ani pracovníci archivů, jejichž služeb jsem při psaní své diplomové práce využívala – jim vděčím za ochotné vyhledání a poskytnutí potřebných historických pramenů. Jedná se zejména o zaměstnance prvního oddělení Národního archivu v Praze, Niederösterreichisches Landesarchiv v rakouském Sankt Pöltenu (jmenovitě Dr. Roman Zehetmayer), Archiv der Stadt Laa an der Thaya (dr. Rudolf Fürnkranz) a Moravský zemský archiv Brno.

V neposlední řadě patří poděkování i mým rodičům, Ludmile a Alexandru Krinkovým, za podporu a trpělivost, s níž museli snášet mé stížnosti na různé vymořivší se problémy. Totéž platí v míře snad ještě větší i pro mého životního partnera Vladimíra Jakuba Mrvíka.

Děkuji také svému zaměstnavateli, Ministerstvu zahraničních věcí ČR, za vstřícnost.

1. ÚVOD

V době sjednocující se Evropy se stále více dostává do popředí badatelský zájem o výzkum hraničních oblastí, a to nejen z pohledu prolínání se dvou vědeckých disciplin, ale i z pohledu zeměpisných regionů, kterými procházela politická, národnostní, či kulturní hranice¹. Výzkum těchto problematik je přínosný hned ve dvou rovinách: Za prvé přináší poznatky z oblasti čistě regionálních dějin, aniž by se musela omezovat na tyto výše vymezené hranice, které – jak se neustále ukazuje – nebyly v raném novověku vnímány tak ostře, jak to činí člověk poznamenaný dobou železné opony a byrokratickou striktností dneška. Druhá rovina pohledu, ač na první pohled nepříliš znatelně, avšak o to potřebněji, přispívá k „objektivnějšímu“ poznání daného problému z obou stran a nedeformuje tak skutečnost znalostí pramenů pouze jedné ze stran.

Jako se v západních a severních Čechách jeví nosným tématem zkoumání zaniklých Sudet, po nichž nám zde zůstalo jakési bílé místo, tak v oblasti Podvyžlby – kde je krajina rovinná a prostupná – zůstává dluhem výzkum kulturních kontaktů mezi moravským a rakouským prostředím.

Hranice českého státu prošly v průběhu věků určitými (někdy i velmi podstatnými) změnami, které byly odrazem politického vývoje a mocenských poměrů ve střední Evropě. Mezi sousedy docházelo v procesu kolonizace hraničního hvozdu často k menším územním sporům. Vedle územních nároků se vyskytovaly i různé jiné spory: o vodu z pohraničních toků, o dříví z pohraničních lesů či různé dávky.

Řeka Dyje znamenala pro obyvatele svého úrodného údolí po celá staletí nejen životodárného společníka, jenž přináší vláhu jejich polím, nejen hrozbu či formu Božího trestu při častých povodních, ale

¹ Srov. např. JÁNSKÝ, Jiří, Kronika česko-bavorské hranice – Chronik der böhmisch-bayerischen Grenze (zatím vyšly díly 1-5), Domažlice od 2001.

po velkou část svého toku znamenala také hranici mezi Moravou a Dolními Rakousy, neboli Rakousy pod Enží. Během staletí měnila svůj název – Theya, Teja, Thaya, Dyje – ale měnila také svůj tok, své řečiště. V krajině mezi Hevlínem a Laa an der Thaya jsou dodnes patrné obrysy zaniklých kratších i delších ramen řeky. Koryto se časem zanášelo kalem, pískem a šterkem, takže řeka si musela hledat jinou cestu. Po jarním tání sněhu, po dlouhotrvajících deštích nebo po prudké bouřce se Dyje rozvodnila a po každé větší povodni obvykle také změnila svůj tok.

Vzhledem k tomu, že Dyje tvořila po staletí zemskou hranici, přinášely tyto změny řečiště značné problémy. Louka, která podle pamětníků ležela vždy na hevlínském břehu řeky, ocitla se po povodni náhle na břehu lávském, a naopak. Vzhledem k poplatkům, které musely být z luk odváděny, a vzhledem k velké potřebě trávy a sena v této zemědělské oblasti pak vznikaly konflikty, které měly někdy i krvavý průběh.

Téma sporů o pozemky na hranici mezi markrabstvím moravským a Dolními Rakousy, přesněji: v oblasti mezi Hevlínem a Laa an der Thaya, jsem se rozhodla zpracovat nejen proto, že je úzce svázáno s regionem, v němž jsem se narodila. Je zajímavé tím, že se jedná o spory mezi arciknížectvím Rakouským a zeměmi Koruny české, dvěma různými zeměmi v rámci jedné monarchie, a musely tedy být řešeny na vyšší úrovni, než tomu bývalo v jiných případech.

Nejvíce informací o průběhu sporu jsem čerpala z archivních pramenů, ať už editovaných (Archiv český XX, edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551 od Petra Vorla, Moravské zemské desky), anebo uložených v archivech, zejména v Národním archivu v Praze. Zde se jednalo o dokumenty z fondů Morava a Hraniční spisy, které se nacházejí v 1. oddělení Národního archivu na ulici Milady Horákové v Praze 6. Fond Morava tvoří z velké části korespondence české kanceláře a komory s nejvyššími úředníky markrabství moravského, zejména se zemským hejtmanem a s pod-

komořím, a dále korespondence s moravskými stavy. Dokumenty nejsou však dochovány v úplnosti. K tématu předkládané diplomové práce obsahuje fond Morava dokumenty z let 1548 až 1607, z nichž mnoho se týká sporu o mlýn v Ruhhofu.

Fond Hraniční spisy vznikl ze spisů, které byly původně uloženy v registratuře české kanceláře a českého místodržitelství ve fasci-
klech, označených písmeny a číslicemi i různými značkami. K danému pomezímu konfliktu obsahuje tento fond zejména prameny ke sporu Zikmunda Čertorejského se Sigfriedem Kryštofem Breunerem² a s měšťany z Laa an der Thaya mezi léty 1601 až 1605.

Jelikož Hevlín náležel k panství Hrušovany nad Jevišovkou, provedla jsem také rešerši ve spisovém materiálu příslušného velkostatku. Fond „Velkostatek Hrušovany nad Jevišovkou“, uložený v Moravském zemském archivu Brno, obsahuje nejstarší priora z 90. let 17. století – tedy z období, kdy hraniční spory mezi Hevlínem a Laa již pozbyly na aktuálnosti.³ Fond je navíc dochován velmi neúplně; většina materiálu pochází z let 1724 až 1850, najdeme zde však i cenné mapy.⁴

Využila jsem i archiválie z rakouských archivů, zejména informačně bohaté radní protokoly města Laa an der Thaya. Ke sledovanému období se v městském archivu v Laa an der Thaya zachovaly dva svazky radních protokolů, z nichž pouze druhý (z let 1599 až 1604) obsahuje zápisy, týkající se tématu předkládané práce. Městský archiv Laa an der Thaya je uložen na radnici města Laa a není běžně přístupný veřejnosti.

V literatuře byla však tato kauza dosud opomíjena; jediným autorem, který se jí trochu věnoval, byl rakouský historik Karl

² Psaní vlastních jmen jsem sjednotila podle běžného úzu v jejich české podobě; jména, jejichž česká varianta není dnes běžně používána (např. Sigfried – Žibřid), jsem ponechala v původní podobě.

³ Srov. OBRŠLÍK, Jindřich, Inventář k fondu Velkostatek Hrušovany nad Jevišovkou (1692), 1699, 1724-1946, str. 1-3.

⁴ OBRŠLÍK, Jindřich – ŘEZNÍČEK, Jan – VOLDÁN, Vladimír, Státní archiv v Brně. Průvodce po archivních fondech, svazek 3, Praha 1966, str. 107-108.

Hörmann ve své pramenné práci „Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart“, vydané v Laa an der Thaya roku 1982. Její obdobou v češtině je práce „Hevlín: od pravěku do roku 2000“ vydaná roku 2000. Jako autor je uveden Adolf Vogel, jeho text je však jen jakousi českou variací na Hörmannovu předlohu, navíc zkrácenou. Hörmannovým předchůdcem ve zkoumání dějin Hevlína byl Gustav Jirikowski.⁵ Ostatní odbornou literaturu, z níž jsem vycházela, představují ponejvíce přehledové práce a práce o Pernštejnech. Samostatné monografické zpracování dějin Laa an der Thaya bohužel dosud neexistuje.

⁵ Srov. JIRIKOWSKI, Gustav, Höflein a. d. Thaya, wie es einmal war, Schleinz 1965.

2. METODICKÁ POZNÁMKA

Vlastní charakter a obsahová stránka tématu práce nedovolují použít ke zpracování kvantitativních metod, jako je např. historická statistika. Jedná se o mikroanalýzu, proto jsem se při řešení tématu snažila využít všechny dostupné prameny a interpretovat je v širších souvislostech. Hraniční spor, který je předmětem této práce, lze z chronologického hlediska rozčlenit do dvou období: „pernstejnského“ (od roku 1524, resp. 1535, kdy se spor rozhořel, do roku 1560) a „čertorejského“, které začíná přibližně rokem 1572.

Při práci jsem využila jak metody přímé (popis dění na základě pramenů), tak nepřímé. Užila jsem i komparativní metodu, a to jak ve smyslu srovnání vývoje situace podle časové osy, tak ve smyslu srovnání s jinými hraničními spory probíhajícími v téže době (komparace synchronní).

Z obecně vědních metod jsem uplatnila analýzu (např. při rozčlenění sporu do třech dílčích sporných oblastí – pastviny, mlýn Ruhhof a les Koppenhof), ale i indukci a dedukci. Na samém začátku práce jsem si stanovila hypotézu, že při sporu byli pravděpodobně v právu spíše měšťané z Laa an der Thaya, a měli by tedy ve sporu zvítězit.

Podstatnou součástí předkládané diplomové práce jsou edice dokumentů, umístěné v části „Textové přílohy“: edice z fondu Hraniční spisy, uloženého v prvním oddělení Národního archivu v Praze, edice tří vybraných zápisů z radních protokolů města Laa an der Thaya z roku 1602, a edice životopisu Sigfrieda Kryštofa Breunera (Niederösterreichisches Landesarchiv Sankt Pölten). O použité ediční technice je pojednáno zvláště v ediční poznámce, která bezprostředně předchází edici.

3. SEZNÁMENÍ SE SPORNÝMI STRANAMI

3.1. Laa an der Thaya do 18. století

Vznik osady Laa an der Thaya (česky Láva nad Dyjí – ze slovanského základu „*lāve*“ = líně tekoucí voda)⁶ zásadně ovlivnila blízkost důležitého brodu na řece Dyji, která tvořila hranici mezi Moravou a Dolními Rakousy. Jako vesnice je Laa poprvé zmiňována už okolo roku 1150; na město byla povýšena před rokem 1225. Pravoúhlý půdorys městského založení, který je dodnes patrný, odhaluje roli města jako hraniční pevnosti k obraně proti Moravě. Asi od roku 1230 se v Laa nacházely mlýny důležité pro celé okolí. Ve 13. a 14. století bylo místo často dějištěm vojenských střetů. Stálý tlak z moravské strany však pociťovalo i v 11. a 12. století. Moravsko-rakouská hranice se pak ustálila na linii řek Pulkau – Dyje.

Od posledního desetiletí 12. století (kolem roku 1190) přešly lávské pozemky pasovského biskupství, stejně jako ty, které patřily hrabatům Klamm-Velburg a Poigen-Rebgau, do vlastnictví Babenberků. Ve 13. století měl v Laa vedle Babenberků majetky i klášter Waldhausen. Moc ve městě spočívala ve 13. století v rukou zástupců jednotlivých měšťanských rodů (Waisenové, Wehingové), kteří se nechali titulovat jako prefekti či „capitanei“ a byli určováni zeměpány (postupně Babenberky, Přemyslem Otakarem II. a Habsburky).

Zeměpanská správa město často zastavovala: v roce 1238/39 jej vévoda Fridrich II. Babenberský dal do zástavy českému králi Václavovi I. Roku 1272 dal Přemysl Otakar II. Laa darem svému prešpurskému příteli hraběti Jiljímu a roku 1273 hraběti Jindřichovi z Güssingu. Třinácté století bylo pro Laa obdobím rozkvětu. Několikrát se v tomto století zapsalo do historie nejen Dolních Rakous, ale i střední Evropy. V roce 1260 byla nedaleko Laa svedena bitva mezi uherským králem Belou a Přemyslem Otakarem II. Přemysl dosadil

⁶ V této práci jsem se přidržela oficiálního názvu města „Laa an der Thaya“, neboť existující česká forma – Láva nad Dyjí – není dnes již běžně používaná. Co se pojmenování obyvatel města Laa týče, přiklonila jsem se naopak k variantě české („lávští“), a to z důvodu snadnějšího skloňování.

jako městského hejtmana do Laa svého věrného poddaného Kadolta z Wehingu a podporoval město i jinak. Na konci července 1278 týž král Drosendorf a Laa oblehl a po třech „ztracených“ týdnech se přesunul k Jedenspeigen, kde pak byla svedena slavná bitva na Moravském poli.⁷ Z druhé poloviny 13. století pochází slavná sbírka listů města Laa (Laaer Schulmeisterbriefe). Eviduje žádosti moravských a českých velmožů o prodej turnajových koní, a je tak jedním z dokladů velké obliby rytířských turnajů v této době.⁸

V letech 1323 až 1332 bylo město Laa jako zástavní majetek Jana Lucemburského vyvázáno z rakouského vévodství. Roku 1332 musela být – na základě mírové smlouvy uzavřené po porážce českého vojska v bitvě u Mailberka – obsazená města, a mezi nimi i Laa, přenechána rakouské straně.⁹ V roce 1380 přešlo do zástavy Jana z Lichtenštejna; od roku 1382 je držel Albrecht z Puchheimu. Kontakty se sousední jižní Moravou v této době dokumentují také dochovaná umělecká díla.¹⁰

Počátkem 15. století sužovaly moravsko-rakouské pomezí ozbrojené družiny, které vysílali např. páni z Kunštátu či Bítovští z Lichtenburka. Tyto tlupy občas směřovaly pro kořist i na rakouské území a nakrátko dokonce ovládly města Laa, Marchegg a Drosendorf.¹¹ V roce 1407 Laa přechodně ovládl moravský lapka Sokol z Lamberka. Roku 1426 dobyli město husité a v létě 1431 se právě poblíž Laa pomalu scházely rakouské křižácké sbory k tažení proti

⁷ WIHODA, Martin, Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907-1278), in: Dějiny Rakouska, Praha 2002, str. 121.

⁸ WIHODA, Martin, Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907-1278), in: Dějiny Rakouska, Praha 2002, str. 130.

⁹ VOGEL, Adolf, Hevlín: od pravěku do roku 2000, (s.l.) 2000, str. 17.

¹⁰ Český historik umění Albert Kutal např. shledává podobnost mezi tváří kamenné sochy madony z Laa a pietou od svatého Tomáše v Brně, která vznikla v 80. letech 14. století. (Srov. KUTAL, Albert, Gotické sochařství, in: Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, str. 263, 281.) Pieta z Laa je podle něj zase velmi podobná pietě v kostele Všech svatých v Moravském Krumlově. Oběma gotickým sochám z Laa se věnoval CLASEN, Karl Heinz, Der Meister der Schönen Madonnen. Herkunft, Entfaltung und Umkreis, Berlin – New York 1974.

¹¹ ČORNEJ, Petr, Velké dějiny zemí Koruny České V. 1402-1437, Praha a Litomyšl 2000, str. 82.

husitům.¹² Na přelomu 40. a 50. let 15. století využila šlechtická oposice příprav, které římský král a rakouský vévoda Fridrich III. konal za účelem římské korunovační jízdy, k tomu, aby na schůzce v Mailberku na Laa formulovala své požadavky. Požadovali, aby se Fridrich vzdal regentství nad zeměmi, jimž vládl jeho bratr Albrecht II., aby propustil mladého Ladislava Pohrobka a jednal s oposicí o dalším uspořádání rakouských zemí.¹³ Po nástupu Habsburků v Říši ztrácelo Laa na významu a stávalo se často zástavou pro vévodské věřitele, nebo bylo v zájmu zachování míru předáváno různým šlechticům.

Základnou zeměpanské moci ve městě byl hrad, který měli na starost různí správci. Roku 1514 získal hrad díky císaři Maxmiliánovi do správy moravský šlechtic Jetřich Černoohorský z Boskovic (v pramenech někdy zvaný „Tschernahor“)¹⁴ a po jeho smrti vdova Dorota z Thunu. Roku 1570 však správa hradu přešla na město a tento stav trval do roku 1578, kdy hrad obdržela jako léno rodina Trautsonů.¹⁵ Prvním členem této rodiny, který díky císaři Rudolfovi II. tvrz Laa spravoval, byl hrabě Hans Trautson.¹⁶

Třicetiletá válka znamenala další velký úpadek v rozvoji města, neboť Laa dlouhé měsíce hospodářsky vyčerpávala přítomnost českých vojsk v letech 1619 a 1620. Tehdy se také ztratil městský archiv se všemi starými listinami. Koncem války, v roce 1645, pak Laa dobyli Švédové. Trvalo asi čtyřicet let, než se město vzpamatovalo a počet domů dosáhl přibližně počtu z doby před třicetiletou válkou.

¹² ČORNEJ, Petr, Velké dějiny zemí Koruny České V. 1402-1437, Praha a Litomyšl 2000, str. 552.

¹³ POLÍVKA, Miloslav, Habsburci cestou na výsluní (1278-1490), in: Dějiny Rakouska, Praha 2002, str. 188.

¹⁴ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 27 und Anmerkung Nr. 161, S. 68.

¹⁵ ÖSTERREICHISCHES STÄDTEBUCH, Bd. 4, hrsg. von Alfred Hoffmann. Niederösterreich: die Städte Niederösterreichs, Teil 2, red. von Friedrike Goldmann, Evelin Oberhammer, Johanne Pradel, Wien 1976, S. 171-183 (autorkou hesla je Friedrike Goldmann).

¹⁶ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, Anmerkung Nr. 165, S. 68.

V 18. století ztratila rakousko-moravská hranice, a tím i Laa, na významu v důsledku postupující integrace obou dědičných zemí do centrálně řízeného habsburského soustátí v době po třicetileté válce. Hospodářství se omezilo na zemědělskou výrobu pro vlastní potřebu a obchod s okolím. Cizinci sem přicházeli velmi zřídka. Ve městě se dokonce přestaly konat trhy.

V současné době má Laa an der Thaya včetně přidružených obcí 6 110 obyvatel¹⁷ a vzhledem ke své příhodné poloze je střediskem významným pro zemědělství a potravinářský průmysl, a to přesto, že při regulaci řeky Dyje ve 30. letech 19. století byl její hlavní tok přesunut na sever od Laa.

3.2. Hevlín nad Dyjí do 18. století

Hevlín je vesnice na samých jižních hranicích České republiky, ležící v bývalém okrese Znojmo. K 1. lednu 2005 měl 1369 obyvatel.¹⁸ Leží v rovině a směrem k Laa jsou v krajině bažiny, které vznikly častými povodněmi na řece Dyji.¹⁹

V poslední čtvrtině 11. století zasáhla do oblasti jižní Moravy německá kolonizace. Ze skutečnosti, že v obci působil již v této době rychtář (narozdíl od obcí slovanských), lze usuzovat, že Hevlín je německého založení²⁰; německý název zní Höflein, což v češtině znamená „dvorec“ nebo „dvoreček“. Peřinka (1905) uvádí pověst, podle níž se první osadníci v těchto místech usadili při panském

¹⁷ <http://www.laa.at/system/web/fakten.aspx?menuonr=218316078> (dne 24. dubna 2007).

¹⁸ <http://www.statnisprava.cz/ebe/ciselniky.nsf/i/594032> (dne 23. dubna 2007).

¹⁹ PEŘINKA, František Václav, Vlastivěda moravská. Jaroslavický okres, Brno 1905, str. 60. Na stejném místě Peřinka poznamenává větu z hlediska tématu této práce poměrně důležitou: „Některé bývalé louky při Dyji jsou na mnoho let zničeny nánosy písečnými“.

²⁰ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 9.

dvoře. Protože si lidé založili osadu u dvora a později od tohoto dvora koupili při rozprodeji i některé pozemky, nazvali místo Höflein.²¹

Nejstarší písemná zmínka o Hevlíně pochází z 13. století – jedná se o listinu z 15. října 1282, v níž se hevlínský farář Jakub dohodl s lávským občanem Friedrichem Mauerem o části hevlínských farních desátků v Laa. Listina je uložena v rakouském Haus-, Hof- und Staatsarchiv ve Vídni.

Majiteli obce byla moravská markrabata²² – po posledních Přemyslovcích Václavu II. a Václavu III. se jimi stali Rudolf Habsburský, Jindřich Korutanský a Jan Lucemburský. Ten roku 1333 ustanovil markrabětem moravským svého syna, budoucího císaře Karla IV.

V letech 1349 až 1375 byl markrabětem moravským Jan Jindřich, bratr Karla IV. Jan Jindřich ve své druhé závěti z 24. března 1366 zmiňuje také Hevlín, který měl připadnout jeho nejmladšímu synovi Janu Soběslavovi²³. Po smrti Jana Soběslava roku 1394 spravoval Hevlín jeho starší bratr Prokop a od roku 1405 poslední z bratrů, Jošt (moravský markrabě v letech 1375-1411). Jošt převedl v květnu 1387 mlýn v Ruhhofu, vesnici poblíž Hevlína, který dřív spravoval Reinhard z Wehengeru, na Jana z Lichtenštejna a jeho mužské potomky.²⁴

Na počátku 15. století řádily na pomezí markrabství moravského a Dolních Rakous loupeživé tlupy, a doplácel na to i Hevlín. Zmocnil se ho totiž pan Jindřich Zajímáč z Kunštátu a Jevišovic, zvaný

²¹ PEŘINKA, František Václav, *Vlastivěda moravská*. Jaroslavický okres, Brno 1905, str. 64.

²² HÖRMANN, Karl, *Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart*, Laa an der Thaya 1982, S. 16; VOGEL, Adolf, *Hevlín: od pravěku do roku 2000*, (s.l.) 2000, str. 16.

²³ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae X: Urkunden-Sammlung zur Geschichte Mährischen Landes-Ausschusses. Vom Jahre 1367 bis 12. November 1375*, hrsg. von Vincenz Brandl, Brünn 1878, str. 138. Jan Soběslav (1335-1394) byl církevním hodnostářem a titulárním moravským markrabětem. Od roku 1380 byl biskupem litomyšlským, v roce 1387 se stal biskupem v Olomouci a patriarchou v Aquileji.

²⁴ HÖRMANN, Karl, *Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart*, Laa an der Thaya 1982, S. 16.

„Suchý čert“, a dával ves do zástavy svým věřitelům.²⁵ Roku 1423 předal král Zikmund Lucemburský Moravu se všemi právy vévodovi Albrechtovi jakožto markraběti moravskému.²⁶ Aby získal finanční prostředky na boje proti husitům, zastavil Albrecht roku 1427 mezi jinými i obec Hevlín Rappotovi z Rozenhartu, svému pěstounovi. A v rukou pánů z Rozenhartu zůstala ves jako zástava za 500 kop českých grošů i přesto, že markrabata moravská se střídala.²⁷ K roku 1481 jsou uváděni jako majitelé Hevlína Štěpán a Jiřík z Rozenhartu²⁸ a ještě Vladislav II. Jagellonský potvrdil roku 1496 jako majitele Hevlína bratry Kryštofa a Jana z Rozenhartu.²⁹ Kryštof zemřel roku 1513 jako poslední mužský potomek rodu. Jeho dcera Ursula byla ženou Řehoře z Lamberka a zřejmě díky tomuto sňatku přešel Hevlín na rod pánů z Lamberka.³⁰ V Ottově slovníku naučném je k roku 1515 jmenován jako majitel Hevlína Lev Schneckeneiter z dolnorakouského rodu Schneckeneiterů.³¹

Od tohoto rodu získali Hevlín páni z Weitmile, kteří vlastnili nedaleké Hrušovany nad Jevišovkou (německy Grusbach). Se souhlasem krále Ludvíka Jagellonského prodal Šebestián z Weitmile roku 1524 Hrušovany a přilehlé vesnice, mezi nimi i Hevlín, Janu z Pernštejna za 32 000 kop grošů míšeňských. V září 1548 Jan z Pernštejna na zámku v Hrušovanech zemřel.³²

²⁵ Libri citationum et sententiarum seu Knihy pŕuhonné a nálezové II, ed. Vincenc Brandl, Brunae 1873, p. 185-186 (pŕuhon číslo 783).

K Jindřichu Zajímáči z Kunštátu a Jevišovic viz tamtéž i pŕuhony čís. 670, 709, 846, 934 a 1362.

²⁶ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 21.

²⁷ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 23.

²⁸ HOSÁK, Ladislav, Historický místopis země Moravskoslezské, Praha 1938, str. 111.

²⁹ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 24. Hörmann se odkazuje na českou listinu vydanou v Budě v sobotu před svatým Alexiem (16. července) 1496.

³⁰ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya ... c.d., S. 24.

³¹ Obec Schneckeneit leží ve spolkové zemi Dolní Rakousy, v okrese Amstetten.

³² VOREL, Petr, Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy, Praha 1999, str. 175-176.

Roku 1560 prodal Vratislav z Pernštejna hrušovanské panství včetně Hevlína Janu staršímu ze Žerotína a na Brandýse, který je už následujícího roku předal dál Bertoldovi z Lípy. Bertold z Lípy prodal panství Petru Čertorejskému z Čertorej, který jej podle testamentu z roku 1572 odkázal svým dětem.³³ Všechno své jmění zanechal svým dětem Janu, Petrovi, Zikmundu, Bernardovi, Albrechtovi a Kateřině, přičemž Jan zdědil Hevlín a Bernard Hrušovany. Jan Čertorejský z Čertorej se pravděpodobně ocitl v hmotné nouzi, protože prodal ves Hevlín i s loukami, rybníky a mlýnem Rohrhofem své manželce Maruši Haugvicové z Biskupic.³⁴ Bernard prodal 5. října 1588 hrušovanský statek panu Melicharu z Herrnspergu.³⁵ Po jeho smrti se ale záhy ujal panství opět Bernard Čertorejský z Čertorej (jistě do roku 1601),³⁶ který panství odkázal svým synům.

Po bitvě na Bílé hoře byl bratrům Čertorejským konfiskován jejich majetek: Zikmund přišel o všechny statky. Zabavené majetky byly prodány, a tak se 28. dubna 1623 stal majitelem hrušovanského panství (jehož součástí byl i Hevlín) svobodný pán Sigfried Kryštof Breuner. Tento rod byl již delší čas usazený na Stožci (rakouské město Staatz).³⁷ K roku 1630 je v Hevlíně již doložena škola, respektive učitel, který je zmiňován v měsíčních účtech místního poplužního dvora.³⁸

Sigfried Kryštof Breuner začlenil Hevlín do rodinného fideikomisu, ale navzdory tomu bylo hrušovanské panství včetně Hevlína roku 1668 prodáno hraběti Michaelu Adolfovi z Althanu,

³³ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit ... c.d., S. 25.

³⁴ Moravské zemské desky III, Kraj brněnský 1567-1641, ed. Miroslav Rohlík, Praha 1957, str. 134-135 (intabulace r. 1581).

³⁵ Moravské zemské desky III, Kraj brněnský 1567-1641, ed. Miroslav Rohlík, Praha 1957, str. 188-189 (intabulace r. 1589).

³⁶ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 26; HOSÁK, Ladislav, Historický místopis země Moravskoslezské, Praha 1938, str. 111.

³⁷ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 28-29.

³⁸ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit ... c.d., S. 142.

protože hospodářská situace Breunerů se výrazně zhoršila. Althan koupil panství dne 2. března 1668 za 68 000 rýnských zlatých.³⁹

Po jeho smrti roku 1693 zdělili pozemky jeho tři synové: Michael Ehrenreich, Michael Ferdinand a Michael Adolf. Od obou bratrů odkoupil jejich podíly Michael Ehrenreich a po jeho smrti roku 1714 jmění přešlo na jeho dva nezletilé syny. Staršímu z nich, Michaelu Antonovi, připadlo hrušovanské panství, mladší byl vyplacen devadesáti tisíci zlatými. Když roku 1765 zemřel Michael Anton z Althanu, zdělil pozemky jeho syn Michael Gundakar a po něm opět jeho syn Michael František de Paula. Ten však zemřel ještě jako nezletilý, jako poslední mužský potomek rodiny. Panství Hrušovany pak připadlo jeho vzdáleným příbuzným, hraběti Michaelu Maxovi a Michaelu Janovi z Althanu.⁴⁰

Ještě počátkem 20. století byly pod Hevlínem přifařeny i dvory Annahof, Onšov (německy Anschauhof) a rakouský Ruhhof, který byl z brněnské diecéze vyfařen od 1. července 1904.⁴¹

³⁹ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit ... c.d., S. 42, 46.

⁴⁰ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und ... c.d., S. 46-47.

⁴¹ PEŘINKA, František Václav, Vlastivěda moravská. Jaroslavický okres, Brno 1905, str. 60.

4. ŘEŠENÍ HRANIČNÍCH SPORŮ V RANÉM NOVOVĚKU

4.1. Moravské hranice a spory o ně

Když roku 1608 přijel do Brna král Matyáš, prosily jej stavy, aby byly upraveny hranice mezi Moravou a sousedními zeměmi, protože spory o pozemky mnohdy provázejí násilnosti.⁴² V „*Poznamenání prvních žádostí, kterýchž páni stavové markrabství moravského Jeho Milosti Královské podal*“⁴³ z roku 1608 se doslova píše:

„A budouce mezi margkrabstvím tomto a královstvím Uherským i tolikéž z druhé strany s arciknížectvím Rakouským strany hranic nemalé nedorozumění, tak že častokráte jedni druhým jakž poddané, tak dobytky, obilí i trávy mocí berou, tak že by skrze to někdy mnoho zlého až i krve prolítí se státi mohlo, jest nevyhnutelně potřebí, abyste Vaší Královské Milosti s námi a jmenovanými zeměmi o čas a způsob těch věcí k opatrování a místnému skoncování milostivě se sněsti ráčili.“

V landfrýdu smluveném mezi Matyášem a moravskými stavy v Brně dne 3. září 1608 se mimo jiné uvádí, že „žádný z země ven nemá o svou nižádnou při mocí na souseda do jiných zemí sahati bez povolení krále Jeho Milosti i nás pánuov a všech obyvateluov země“.⁴⁴

Na celistvost Moravy dozíraly stavy, bez jejichž svolení nesměla být oddělena žádná část území. Zemské hranice byly vytyčeny na všech světových stranách, a hraniční spory urovnávaly komise zemí, kterých se týkal spor, často za přítomnosti panovnických komisařů. V případech trvalé nedohody pak rozhodoval o mezních sporech panovník sám.⁴⁵ Spory o hranice statků mezi vyššími stavy

⁴² KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526-1628). Díl I, Brno 1900, str. 120.

⁴³ KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení ... c.d., díl I, Brno 1900, str. 475.

⁴⁴ Moravské zemské desky III, Kraj olomoucký 1567-1642, ed. František Matějka, Praha 1953, str. 411.

⁴⁵ KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení ... c.d., díl III, Brno 1905, str. 526.

a královskými městy i s duchovenstvem řešily komise, skládající se z důvěrníků obou stran za konečného rozhodnutí panovníkova, ale na počátku 17. století se objevovaly stížnosti, že komise často neúměrně protahují své rozhodnutí.⁴⁶

Územní spory se netýkaly příliš rozsáhlého území, ale přesto vedly k trvalým, a často i krvavým potyčkám obyvatelstva příslušných panství, štvanému proti sobě zpravidla svými vrchnostmi. Spory byly obvykle motivovány touhou zvětšit, nebo aspoň uchovat držení a užívání sporného území.⁴⁷

Po vydání Obnoveného zřízení zemského pro Moravu (1628) nesměl nikdo bez panovníkova dovolení prodávat pomezí les ani na mýcení, ani na dříví. Také na jednotlivých panstvích nesměl soused bez souseda odstraňovat mezníky, ani překopávat nebo přesekávat hraniční stromy. Tím byly značně omezeny pomezí spory jak zemské, tak vrchnostenské. Kromě Opavska, které připadlo ke Slezsku, se hranice Moravy po Obnoveném zřízení zemském neztenčily.⁴⁸ Od roku 1749 se hraničními záležitostmi zabývala zvláštní hraniční komise při nově zřízené Reprezentaci a komoře, která převzala většinu agendy zrušeného místodržitelství.⁴⁹

4.2. Hraniční komise

Hraniční spory se snažil český stát řešit již v 16. století smírným jednáním, jímž byli pověřováni zvláštní komisaři jmenovaní ad hoc ze zemských úředníků, krajských hejtmanů či jiných úředníků. Tito komisaři (ubrmani) byli vysíláni na sporná místa, což s sebou

⁴⁶ KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526-1628). Díl III, Brno 1905, str. 154-155.

⁴⁷ ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory moravsko-uherské v 16. až 18. století, in: Sborník archivu ministerstva vnitra VI, Praha 1933, str. 185.

⁴⁸ KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení ... c.d., díl III, Brno 1905, str. 544.

⁴⁹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost, Praha 2005, str. 143.

přinášelo poměrně vysoké náklady. Nebylo-li možné docílit shody na místě, komisaři vše prohlédli, sepsali, doplnili svá dobrá zdání a celou zprávu odeslali panovníkovi, který po zralé úvaze došel k rozhodnutí.⁵⁰ Dle Roubíka však zpravidla zůstalo jen u relace, kterou komise zaslala do Vídně a která pak byla odložena ad acta, protože se císař nakonec rozpakoval v otázkách tak choulostivých a dotýkajících se obou zemí rozhodnout ze své panovnické moci přímočaře ve prospěch jedné z obou sporných stran.⁵¹ Stavovské komise měly za úkol vyměřit i vyznačit přesně obvody jednotlivých panství, na což měli dohlížet nejvyšší úředníci a zemští soudci.

Dobu, kdy se komise měly sejít, ustanovoval panovník a zemský hejtman ji potom včas oznámil rok sporným stranám i komisařům. Někdy byli komisím přidáni k radě i členové zemského soudu. Byla-li panovníkem jmenována ke schůzi nepříhodná doba nebo nepříhodné místo, stavové nebo soudcové zemští mohli žádat o určení vhodnější doby či místa. Např. měsíc červen se pro hraniční operace nehodil, raději pro ně bývala volena zpravidla časně jarní nebo podzimní doba, kdy nebylo obilí na polích a kdy bylo možno volně procházet sporné pozemky.⁵²

Král Ferdinand I. učinil pokus, zda by mohl ve Vídni se svými rady rozhodovat o hraničních sporech, ale moravští stavové se proti tomu velmi energicky ohradili, protože by to bylo porušením landfrýdu.⁵³ Později si moravské stavy přivykly žádat vždy panovníka,

⁵⁰ KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526-1628). Díl II, Brno 1902, str. 404.

⁵¹ ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory moravsko-uherské v 16. až 18. století, in: Sborník archivu ministerstva vnitra VI, Praha 1933, str. 185.

⁵² ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory ... c.d., str. 194.

⁵³ KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení ... c.d., díl II, Brno 1902, str. 404-405.

aby určil, kdy a kde se mají scházet komise volené k urovnávání pomezních sporů.⁵⁴

Hraniční komisaři si někdy ani nedovedli zjednat jistotu o skutečné tehdejší držbě sporných území, či o jménu toho kterého potoka. Komise neměly potřebnou oporu v zeměpanských úřadech, ani v panovníkovi. Další problémy přinášel nedostatek jasného označení zemských hranic, které nebyly na této straně pravidelněji kontrolovány, trvalá nespolehlivost svědeckých výpovědí či nedostatek detailních a spolehlivých map.⁵⁵

Obvyklý výsledek jednání ubrmanů byl, že komise uložila oběma stranám status quo až do konečného rozhodnutí a podala o své práci úřední zprávu, v níž zdůraznila, že hraničním sporům nebude konce, dokud nebude celá hranice označena zřetelnými mezníky, kupami a znameními na stromech.⁵⁶

4.3. Vyznačování hranic

Zemskou hranici bylo nutno přesněji ohraničit, až když na sebe začalo bezprostředně narážet oboustranné pronikání do hraničního lesa. Hranice byly označovány pomocí kamenných mezníků s vyrytými erby majitelů příslušných panství, význačných hraničních stromů s vyřezanými kříži, kop kamení, kamenných kol, zapuštěných do země atd. Tato hraniční znamení byla zpravidla zasazována jen na styčných bodech sousedních panství; ostatní hranice zůstávala ještě dlouho potom bez zvláštního označení, jen v případě potřeby byla vymezována díky přísežným výpovědím starých svědků před občasnými hraničními komisemi. Tyto svědecké výpovědi o domnělém

⁵⁴ KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526-1628). Díl II, Brno 1902, str. 409-410.

⁵⁵ ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory moravsko-uherské v 16. až 18. století, in: Sborník archivu ministerstva vnitra VI, Praha 1933, str. 315-316.

⁵⁶ ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory ... c.d., str. 202.

starodávném užívání sporného pohraničního území byly však velmi nespolehlivé a před hraničními komisemi stál tak velmi obtížný úkol, měly-li zjistit skutečný stav zemské hranice.⁵⁷

Protože označování zemských hranic kupami země a kamení, do jejichž základů bylo vkládáno uhlí, kusy cihel, škváry a skla, nebylo dostatečně spolehlivé zejména v kraji, kde časté záplavy tyto mezníky odnášely (což pro nejbližší okolí řeky Dyje zajisté platí), bylo reskriptem z 19. října 1754 nařízeno označovat zemské meze tesanými kameny větší či menší velikosti podle důležitosti příslušných hraničních bodů. Tyto mezníky měly na Moravě nápis M. M. M. = meta marchionatus Moraviae.⁵⁸

Při určování hranic a lokalizaci zeměpisných údajů přináší velké obtíže měnící se směr potoků a řek a jejich regulace. S podobnými obtížemi jistě již v době sporů zápasily i hraniční komise, které měly k dispozici očitý názor a znalosti obyvatelstva sporných úseků, přičemž tvrzení obou stran o domnělém starém právu na sporné pozemky byla přirozeně vždy protichůdná.⁵⁹ Možné řešení – při špatných zkušenostech s dodržováním úmluv – spočívalo v rozdělení celého problematického území stejným dílem mezi obě sporné strany, což mohlo v ideálním případě zabránit vzniku dalších sporů. Praxe současného užívání sporných pozemků oběma stranami byla totiž hlavní příčinou neustálých sporů.⁶⁰

⁵⁷ ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory moravsko-uherské v 16. až 18. století, in: Sborník archivu ministerstva vnitra VI, Praha 1933, str. 182-183.

⁵⁸ ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory ... c.d., str. 213.

⁵⁹ ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory ... c.d., str. 216 a 282.

⁶⁰ ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory ... c.d., str. 297.

5. POČÁTKY SPORU MEZI HEVLÍNEM A LAA AN DER THAYA

Louky, respektive roční poplatky z nich, byly pro vrchnost důležitým zdrojem příjmů, a pro dobytek zase zdrojem krmiva, ať už v podobě čerstvé trávy, či nasušeného sena. Proto se spory o ně mnohdy vlekly dlouhá léta. Aktéři tohoto sporu, který se táhl nejméně sedmdesát let, se odvolávali nejen na obyčejové právo,⁶¹ ale i na právní dokumenty. Politická ústava rakouských zemí nebyla ještě kolem roku 1600 z velké části písemně fixována a více ji určovala právní tradice. Winkelbauer uvádí, že v Dolních Rakousích od poloviny 16. do poloviny 17. století nebylo tedy odvolávání se stavů na „starý obyčej“ výrazem konzervatismu.⁶²

Co se písemných dokumentů ke sporu týče, jde například o listinu, jíž Jan Lucemburský věnoval městu Laa pastvinu na hevlínském břehu řeky Dyje (což jen potvrzuje skutečnost, že Dyje tehdy tvořila hranici mezi markrabstvím moravským a Dolními Rakousy) a prominul za ni roční poplatek⁶³.

O louky a pastviny, za které město Laa platilo od dob Jana Lucemburského poplatek hevlínské vrchnosti, se rozhořel roku 1535 spor mezi Laa a Janem z Pernštejna, který od roku 1524 vlastnil hrušovanské panství a Hevlín. Koupě od Šebestiána z Weitmile byla

⁶¹ Např. „*von Alters her gebrachten Zinß*“ (srov. např. Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Hraniční spisy (HS), inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 22).

⁶² WINKELBAUER, Thomas, *Österreichische Geschichte 1522-1699. Ständefreiheit und Fürstenmacht*, Wien 2003, Teil I., S. 221: »*Die politische Vefassung der österreichischen Länder war noch um 1600 zu einem bedeutenden Teil nicht schriftlich fixiert, sondern weitgehend von der historischen Überlieferung und der rechtlichen Tradition bestimmt. Am Beispiel der Stände Österreichs unter der Enns wurde kürzlich gezeigt, daß etwa von der Mitte des 16. bis zur Mitte des 17. Jahrhunderts die Berufung der Stände auf das »Alte Herkommen« kein Ausdruck von Konservativismus und Traditionalismus war.*«

⁶³ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 172r, 5. července 1602: »*Item die Waidt darumben Gemaine Statt ain donation von Khünig Johansen zu Polen vnnd Behaimb fürzuzaigen vnnd des Järligen dienst mit gnaden befreit worden.*«

intabulována 15. září 1527⁶⁴ a doklad o ní je vydán v Archivu českém.⁶⁵ Se spory o louky a pastviny souvisel i spor o les Koppenhof, respektive o dříví z něj, jehož počátek lze datovat již do roku 1572. Zde se obě strany odvolávaly na obyčej: Lávští tvrdili, že dříví z lesa odnepaměti berou oni, Zikmund Čertorejský od roku 1603, kdy spor znovu nabyl na aktuálnosti, tvrdil, že les spadá do markrabství moravského a tudíž na něj má právo on.

Ve sporu o mlýn v Ruhhofu je důležitý květen 1387, kdy markrabě Jošt převedl mlýn na Jana z Lichtenštejna⁶⁶ a jeho mužské potomky. To potvrdil Zikmund Lucemburský r. 1419 pro Hartneida z Lichtenštejna⁶⁷. Sporná byla pak smlouva z 20. září 1600, jíž měl koupit mlýn do dědičného nájmu Sigfried Kryštof Breuner od Maxmiliána z Lichtenštejna⁶⁸ za 8 000 tolarů.

⁶⁴ VOREL, Petr, Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15. až 17. století, in: Pernštejnové v českých dějinách. Sborník příspěvků z konference konané 8.-9. září 1993 v Pardubicích, red. Petr Vorel, Pardubice 1995, str. 55.

⁶⁵ Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Red. Josef Kalousek, Praha 1902. Díl XX. Dopisy Jana a Vojtěcha z Pernštejna 1509-1548; Listiny Jana a Vojtěcha Pernštejna 1491-1548, vydal František Dvorský, str. 324, číslo 168.

⁶⁶ S největší pravděpodobností Jan II. z Lichtenštejna, zemřelý roku 1411.

⁶⁷ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und ... c.d., S. 150.

⁶⁸ Maxmilián z Lichtenštejna, nar. 6. listopadu 1578, zemřel 23. dubna 1643. Od roku 1601 byl říšským dvorním radou; držel panství Rabensburg a Hohenau v Dolních Rakousích a Bučovice, Pozořice a Nové Hrady. 1623 byl povýšen do říšského knížecího stavu. Pocházel z valtické větve rodu Lichtenštejnů. Srov. WILHELM, Gustav, Stammtafel des Fürstlichen Hauses von und zu Liechtenstein, Vaduz s.d. (post 1973), Tafel 4.

6. SPOR ZA PERNŠTEJNŮ

Pernštejnský majetek dosáhl na přelomu 15. a 16. století mimořádného rozsahu, přičemž jejich pozemkovou držbu provázal dynamický vývoj: Zejména Vilém z Pernštejna se posledních třicet let svého života snažil rozšiřovat svou územní držbu v Čechách. Patrně se záměrem založit rodové větve „českou“ a „moravskou“ odkázal pak svá území v Čechách synu Vojtěchovi z Pernštejna († 1534) a území moravská synu Janovi. Roku 1534, po smrti svého bratra Vojtěcha, zdědil pak Jan z Pernštejna všechnen majetek.⁶⁹

Panství Hrušovany (německy Grusbach) zakoupil Jan z Pernštejna 11. května 1524 od Šebestiána z Weitmile.⁷⁰ Roku 1535 se rozhořel spor mezi obyvateli městečka Laa a Janem z Pernštejna,⁷¹ protože tento zakázal lávským, aby nadále užívali některé pozemky. Jednalo se o louky a pastviny, které ležely na hevlínském břehu řeky Dyje, včetně pastviny, kterou měl městečku Laa věnovat za roční poplatek Jan Lucemburský. Jan z Pernštejna přestal od lávských vybírat roční poplatek a pozemky zabral pro sebe.⁷²

Lávští si na toto jeho chování stěžovali u krále Ferdinanda, tedy u markraběte moravského a arcivévody rakouského v jedné osobě. Ve svůj prospěch uváděli, že roku 1535 byla s pánem z Boskovic a na Černé Hoře uzavřena dohoda, že hranice mezi sousedními panstvími povede prostředkem řeky Dyje.⁷³ Tyto suplikace pak Ferdinand poslal

⁶⁹ VOREL, Petr, Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15. až 17. století, in: Pernštejnové v českých dějinách. Sborník příspěvků z konference konané 8.-9. září 1993 v Pardubicích, red. Petr Vorel, Pardubice 1995, str. 10-11 a 24-26.

⁷⁰ VOREL, Petr, Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15. až 17. století, in: Pernštejnové ... c.d., str. 55. Bez přesného data koupě též v: VOREL, Petr, Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy, Praha 1999, str. 175.

⁷¹ Jak na straně 299 uvádí Roubík (1933), Jan z Pernštejna vedl v roce 1535 pozemkový spor také na Vsetínsku, s Janem Podmanickým. Jednání o svolání hraniční komise tehdy bylo neúspěšné.

⁷² HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 25.

⁷³ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 172r, 5. července 1602.

Janovi z Pernštejna spolu s dopisem dne 8. března 1535 ze Znojma a nabádal ho, aby jeho poddané neutiskoval.⁷⁴ O tři měsíce později píše Ferdinand Janovi z Pernštejna znovu, tentokrát z Vídně, že jeho poddaní z Laa si na něj (tj. na Jana z Pernštejna) znovu stěžovali. Když nemohou užívat dotyčné pastviny a louky, působí jim to prý nemalé škody. Proto ho Ferdinand žádá, aby jim znovu dovolil užívat tyto pozemky za stejný poplatek jako dřív. Na přímluvy krále Ferdinanda I. prodlužoval tedy Jan z Pernštejna lávským nájmem těchto rozsáhlých luk.

Hranice mezi oběma zeměmi tehdy vedla podle dohody s vlastníkem hradu Laa přímo středem řeky Dyje; bylo také výslovně uvedeno, že každá z obou stran smí lovit ryby jen ve „své“ polovině řeky.⁷⁵

Král Ferdinand odmítal Janovy žádosti o řešení sporu před moravským zemským soudem, protože šlo o hraniční spor moravsko-dolnorakouský.⁷⁶ Na konci listopadu 1545 mu píše z Vídně, které komisaře určil pro vyřešení tohoto sporu: Václava Hofkirchera z Kolumic, Jana Fünfkirchera, Gebharta Welzera z arciknížectví rakouského; a Václava Mezeříčského z Lomnice, Jana z Lichtenštejna a Niklspurku (Mikulova)⁷⁷ a Jana z Tavíkovíc na Polici z markrabství

⁷⁴ Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Red. Josef Kalousek, Praha 1902. Díl XX. Dopisy Jana a Vojtěcha z Pernštejna 1509-1548; Listiny Jana a Vojtěcha Pernštejna 1491-1548, vydal František Dvorský, str. 37, číslo 101.

⁷⁵ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 172r, 5. července 1602: »so woll weill in ainer schrift zwischen dennen von Laa vnnd Tschernachor lautter einkhombt Anno [Domini 15]35 das halbe Teya zu der Statt gefischt Jedes Gräniz Wasser zu halben Thail beeden Lännern zugehörig Alß auch ist in ainem sendtschreiben A[nno Domini 15]72 an den herrn Zertoreiskhi ausgeheundt begriffen.«

⁷⁶ Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Red. Josef Kalousek, Praha 1902. Díl XX. Dopisy Jana a Vojtěcha z Pernštejna 1509-1548; Listiny Jana a Vojtěcha Pernštejna 1491-1548, vydal František Dvorský, str. 268-269, číslo 441.

⁷⁷ Jan VI. z Lichtenštejna, nar. 11. března 1500, zemřel 17. června 1552. Pocházel z mikulovské větve rodu, 1547 se stal nejvyšším syndikem na Moravě.

moravského. Jana z Pernštejna prosí, aby se těmto komisařům nevyhýbal.⁷⁸ Toto stejné mu připomíná ještě o dva měsíce později.⁷⁹

Na jednání zemského sněmu roku 1546 svolil Jan z Pernštejna ponechat lávským louky v nájmu ještě dva roky; o rok později však asi s třemi sty jezdcí pobral lávským nasušené seno.⁸⁰ Na konci února 1548 ho proto král Ferdinand nabádá, aby dal lávským za toto pobrané seno nějakou náhradu. Připomíná mu také, že jeho úředník, hrušovanský hejtman Jan Tunkl bránil měšťanům ze Stožce (německy Staatz), aby odvezli seno ze svých dědičných luk na rakouské straně řeky Dyje. Šebestián z Weitmile ani jiní předešlí majitelé hrušovanského panství přitom nikdy Ferdinandovým poddaným ve sklizení sena nebránili. Proto by měl Jan z Pernštejna do čtyř týdnů od dodání listu lávským tyto škody zaplatit. Ferdinand ještě Janovi připomíná, že svolil lávským louky a pastviny pronajímat za stejný poplatek, jaký platili dříve.⁸¹

Ve fondu Morava v Národním archivu se nalézá kancelářský záznam pro vnitřní potřebu české kanceláře z 29. dubna 1548, který uvádí, že ve věci sporu mezi pánem z Pernštejna a lávskými mají být jmenováni komisaři jak z Rakouska, tak z Moravy, vzhledem k tomu, že spor se týká obou těchto zemí. Jelikož však zatím není jasné, zda sporné pozemky leží na Moravě, nebo v Dolních Rakousích, obracejí se sporné strany na císaře coby vladaře obou zúčastněných zemí. Záležitost by měla na místě prošetřit hraniční komise a pokud možno, dovést spor ke zdárnému vyřešení.⁸²

⁷⁸ Archiv český XX čili Staré písemné památky ... c.d., str. 231-232, číslo 370.

⁷⁹ Archiv český XX čili Staré písemné památky ... c.d., str. 234, číslo 376.

⁸⁰ VOREL, Petr, Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století. Edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551, Pardubice 1997, str. 78 (číslo 64).

⁸¹ Archiv český XX čili Staré písemné památky ... c.d., str. 265-267, číslo 437.

⁸² Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 119.

Spor s lávskými se táhl i po smrti Jana z Pernštejna v září 1548⁸³ – jeho syn Jaroslav odpovídal 13. března 1550 na králův list v této věci. Panovník jej byl informoval o suplikaci z města Laa, která se týkala sporných luk a pastvin. Jaroslav z Pernštejna králi odpověděl, že zmíněné pozemky jsou dědičným majetkem Pernštejnů, jenž je lávským pronajímán za šestnáct zlatých, ačkoliv by ty pozemky mohly vynášet ročně dvě stě zlatých. Jaroslav z Pernštejna žádá panovníka, aby už pozemky dále nemusel lávským pronajímat a aby Ferdinand spor rozhodl v jeho prospěch.⁸⁴

O jedenáct dní později, 24. března 1550, píše Jaroslav z Pernštejna Janovi, úředníku na hrušovanském panství.⁸⁵ Na základě přímluvy panovníka mu nařizuje, aby byl obyvatelům městečka Laa na další rok prodloužen nájem sporných pozemků na hevlínských gruntech, patřících k panství Hrušovany.⁸⁶ Roku 1554 došlo k prozatímní dohodě, že vlastnické vztahy by měly zůstat takové, jaké byly doposud.⁸⁷

Vratislav z Pernštejna prodal roku 1560 (před 11. březnem 1560)⁸⁸ hrušovanské panství Janu staršímu ze Žerotína na Brandýse, který je ale hned následujícího roku předal Bertoldovi

⁸³ VOREL, Petr, Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy, Praha 1999, str. 176.

⁸⁴ VOREL, Petr, Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století. Edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551, Pardubice 1997, str. 78, číslo 64.

⁸⁵ Podle Petra Vorla (Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století. Edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551, Pardubice 1997, str. 86, číslo 76) se jedná nejspíše o Jana Tunkla, který byl jako hrušovanský úředník zmiňován už za Jana Pernštejnského (srov. Archiv český XX, str. 266, číslo 437).

⁸⁶ VOREL, Petr, Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století. Edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551, Pardubice 1997, str. 85n, číslo 76.

⁸⁷ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 25.

⁸⁸ VOREL, Petr, Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15. až 17. století, in: Pernštejnové v českých dějinách. Sborník příspěvků z konference konané 8.-9. září 1993 v Pardubicích, red. Petr Vorel, Pardubice 1995, str. 55.

z Lipé.⁸⁹ Bertold z Lipé, nejvyšší maršálek království českého a v letech 1561 až 1566 moravský zemský hejtman,⁹⁰ prodal Hrušovany s tvrzí Fryšava (nyní Břežany), vsí Hevlínem a dalšími příslušejícími obcemi i mlýny Petrovi Čertorejskému z Čertorej a jeho dědicům.⁹¹

⁸⁹ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 25.

⁹⁰ LOUDA, Jiří, Moravští zemští hejtmáni, Praha (tisk v Olomouci) s.d., str. 22 a 58.

⁹¹ Moravské zemské desky III, Kraj brněnský 1567-1641, ed. Miroslav Rohlík, Praha 1957, str. 67-68 (intabulace r. 1574).

7. PRŮBĚH SPORU ZA ČERTOREJSKÝCH

Rod Čertorejských, odvozuující své jméno od vsi Čertoryje u Olomouce, vlastnil v českých zemích panství Skály (Adršpach), které získal v roce 1582 dědictvím po Žehušických z Nestájova; zemřelá Lidmila Žehušická z Nestájova byla totiž první manželkou Zikmunda Čertorejského z Čertorej. Z jejich dalších statků jmenujme např. Zdounky, Jestřabice (v letech 1550 až 1577), Bohdalice-Pavlovice, městečko Lukov, Vranov nad Dyjí (v letech 1560 až 1568), statek v Břežanech (Fryšava) nebo panství Hrušovany nad Jevišovkou, které je z hlediska tématu předkládané práce nejpodstatnější.

7.1. Spor o louky na břehu Dyje

V moravských zemských deskách jsou jmenovitě zmiňovány některé louky ležící na hrušovanském panství, jako např. louka „Eglzer“, louka U Hrušky, ležící na břehu Dyje, nebo Štrouznická louka, ležící na hevlínských gruntech u Štrouznické strouhy.⁹² Ačkoli jejich polohu nelze v dnešní době zpravidla již určit, je možné, že některá z nich byla předmětem sporů, o nichž pojednává následující kapitola.

Petr Čertorejský z Čertorej podle testamentu z roku 1572 odkázal všechno jmění svým dětem Janu, Petrovi, Zikmundu, Bernardovi, Albrechtovi a Kateřině.⁹³ Jan zdědil Hevlín a Bernard Hrušovany. Oba bratři vedli i nadále spory o louky, pastviny a hranice mezi markrabstvím moravským a arciknížectvím rakouským. Dokládá to i koncept misivu z 23. června 1573, uložený v Národním archivu: Císař Maxmilián píše hejtmanu markrabství moravského Zdeňku Lvu

⁹² Moravské zemské desky III, Kraj brněnský 1567-1641, ed. Miroslav Rohlík, Praha 1957, str. 331.

⁹³ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und ... c.d., S. 25.

z Rožmitálu,⁹⁴ aby mu oznámil, kdo byl zvolen za komisaře na moravsko-rakouské hranice ve sporu mezi Laa a Janem Čertorejským, a dále nařizuje, aby byla komise na hranice vyslána co nejdříve a tím i spor brzy uzavřen.⁹⁵

7.1.1. Spor s Jindřichem z Kühnritzu v letech 1574 až 1575

Dramatický průběh měl – jak se zdá – rok 1574.⁹⁶ Jan Čertorejský a dolnorakouský pán Jindřich z Kühnritzu si navzájem zajali několik svých poddaných a drželi je ve vězení jako rukojmí. Stížnostmi a žádostmi o nápravu situace pak několik měsíců zahrnovali jak hejtmana markrabství moravského Zdeňka Lva z Rožmitálu, tak císaře Maxmiliána II. Císař píše 11. srpna 1574 z Vídně Janovi Čertorejskému z Čertorej, jehož poddaní z Hevlína si stěžují na matku pana Jindřicha z Kühnritzu, která zajala a na dvanáct týdnů uvěznila blíže neurčený počet rukojmích z Hevlína. Informuje ho, že pan Jindřich z Kühnritzu vznáší *mutatis mutandis* obdobné stížnosti, a rozkazuje, aby poddaní Jindřicha z Kühnritzu byli propuštěni. Císař Maxmilián nařizuje odložit termín setkání hraničních komisí na den sv. Jiří příštího roku, tedy 24. dubna 1575. (Původně určené datum 6. září 1574 totiž moravský hejtman musel odmítnout, neboť se ve stejné době měl konat zemský soud v Brně a osoby jmenované za hraniční komisaře by se soudu nemohly zúčastnit.) Zároveň císař neopomněl připomenout, aby obě strany až do rozhodnutí komisí ničím nenarušovaly sousedské vztahy.

V ten samý jedenáctý srpnový den 1574 poroučí císař Maxmilián hejtmanu markrabství moravského, aby mu sdělil své dobrozdání v této věci. V následujících měsících však evidentně nenastal žádný pozitivní vývoj, protože císař 20. prosince 1574 vyzývá moravského

⁹⁴ Zdeněk Lev z Rožmitálu byl ustanoven moravským zemským hejtmanem roku 1573, kdy v úřadu vystřídal Zachariáše z Hradce. Hejtmanem zůstal do roku 1578, zemřel o dva roky později. Srov.: LOUDA, Jiří, *Moravští zemští hejtmani*, Praha (tisk v Olomouci) s.d., str. 23 a 59 a Ottův slovník naučný, heslo Zdeněk Lev z Rožmitálu.

⁹⁵ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 1856.

⁹⁶ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 1922.

hejtmana Zdeňka Lva z Rožmitálu, aby si nechal předvolat Jana Čertorejského, který údajně nedbá císařových rozkazů a dále rozdmýchává pozemkový spor s Jindřichem z Kühnritzu.⁹⁷ Moravský hejtman se pokusil odložit setkání hraničních komisí na co možná nejzazší termín prosbou k císaři, aby komise začaly řešit nejprve spory na moravsko-uherských hranicích a postupovaly směrem k jihu.⁹⁸ Císař se vyjádřil pouze v tom smyslu, že spory o moravsko-rakouské hranice mají být co nejdříve vyřízeny, a že se Jan Čertorejský a Jindřich z Kühnritzu k sobě mají chovat slušně a nezavdávat další příčiny ke stížnostem.

Konkrétní podrobnosti o průběhu sporu mezi Janem Čertorejským a Jindřichem z Kühnritzu se dozvídáme ze stížností, které poslal Jan Čertorejský císaři Maxmiliánovi v červenci a srpnu 1574 ze svého hrušovanského sídla. Podle první z nich Jindřich z Kühnritzu svým poddaným poručil, aby posekali trávu poddaným Jana Čertorejského na hevlínských gruntech, přičemž Jan Čertorejský doznává, že se mu za tento čin odplatil tak, že z jeho louky Khoyendorf vyhnal sekáče, z nichž dva zajal a uvrhl do vězení v Hrušovanech nad Jevišovkou.⁹⁹

Podle druhé stížnosti údajně paní z Kühnritzu zajala v pátek 14. srpna 1573 šest jeho poddaných, kteří jeli do Rakous pro vápno. Celý rok je z vězení nepropustila, a není ani ochotna poskytnout žádnou náhradu ušlého zisku. Navíc poslala svého syna Jindřicha z Kühnritzu a své poddané přes rakouské hranice na hevlínské pozemky, aby tam posekali trávu, naložili ji na vozy a odvezli do Rakous, čímž způsobila poddaným Jana Čertorejského velké škody.

⁹⁷ Jan Čertorejský dokonce měl Jindřicha z Kühnritzu „*dosti posměšně odbýt*“. Viz Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 1922, Vídeň 27. září 1574.

⁹⁸ „*A kdyby se potomně na ty hranice vyjeti mělo, jest mé ponížené zdání aby se nejprv na hranice uherské vyjelo, a od Braumova začalo.*“ (dnes patrně Brumov-Bylnice, okres Zlín). Viz Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 1922, Hrotovice 20. srpna 1574.

⁹⁹ Tato událost je stručněji popsána již ve stížnosti Jindřicha z Kühnritzu z 3. července 1574; císař Maxmilián poručil moravskému hejtmanu, aby ze svého úřadu nařídil tyto dvě osoby ihned propustit. Viz Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 1922.

Proto prosí Jan Čertorejský císaře, aby poručil moravskému hejtmanu vyslat co nejdříve k Hevlínu hraniční komisaře. Je k tomu vhodná příležitost tím spíše, že je plánováno setkání hraniční komise, která má řešit spor mezi Eustachiem z Althanu a měšťany z Laa.

Jak tato podle všeho dosti dramatická epizoda z moravsko-rakouských hranic skončila, bohužel již prameny neuvádějí.

7.1.2. Přelom 16. a 17. století

Dochovala se přímluva moravských stavů k císaři Rudolfovi II. z 9. února 1600,¹⁰⁰ která ve stručnosti rekapituluje dosavadní vývoj sporů, zejména pak jejich aktéry: Spor dříve probíhal mezi panem Jakubem starším Vojskou z Bogdunčovic coby opatrovníkem sirotka Jana Čertorejského a Sigfriedem Breunerem (1538-1594). Nyní, roku 1600, zastupují sporné strany bratři Zikmund a Bernard Čertorejští a synové zmíněného Sigfrieda Breunera (zejména Sigfried Kryštof Breuner) a také pan Jiřík z Althanu a měšťané z Laa.

Hraniční spory o louky poblíž vsi Hevlína projednával i moravský sněm: Dochovaný extrakt ze sněmu roku 1601, „o všeliké komisi, kteréž předešlými sněmy nařízené byly, ale doposud k vyřízení svému nepřišly“, se zmiňuje o sporu bratrů Čertorejských s Eustachiem z Althanu. Stavby připomínají, že věc má být do příštího zasedání sněmu vyřízena,¹⁰¹ což se však nestalo. Roku 1602 se objevuje jako majitel Hevlína Zikmund Čertorejský, avšak podle Karla Hörmanna není zcela jasné, zda se jedná o bratra Jana a Bernarda Čertorejských, nebo zda už patřil ke generaci následující.¹⁰² Na základě dostupných dokumentů se však domnívám, že se jedná o jejich bratra.¹⁰³

¹⁰⁰ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 4292.

¹⁰¹ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Hraniční spisy (HS), inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 1.

¹⁰² HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 26.

¹⁰³ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond HS, inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 3. Zikmund Čertorejský z Čertorej zde píše 16. dubna 1602 římskému císaři Rudolfovi II.: *»Podle toho Vaší císařské milosti ve vší ponížnosti na paměť přivozují, kterak jich milosti všickni čtyři páni stavové*

Mezi tímto Zikmundem Čertorejským jako majitelem Hevlína na jedné straně a městem Laa na straně druhé propukly tohoto roku opět spory. Obyvatelé Laa si už roku 1599 stěžovali u městské rady, že hevlínští pastýři způsobili velké škody na loukách, které ležely na moravské straně Dyje a které lávští pokládali za své. Prvního srpna 1601 měli dva poslové z Hevlína jménem Zikmunda Čertorejského přednést v Laa stížnost, že někdo odnesl desátek z úrody obilí, který teď Čertorejský požaduje zpět. Měšťané, rychtář a rada města Laa odpověděli, že s tím nemají nic společného a desátek pravděpodobně vyzvedl místní farář. Zikmund Čertorejský nato, roku 1602, zakázal lávským užívání luk a pastvin, za které mu dosud platili roční nájem 70 tolarů.¹⁰⁴ Lávští se odmítli těchto luk a pastvin zříct; žádali na Zikmunda Čertorejském zdůvodnění jeho jednání¹⁰⁵ a odvolávali se pak na listinu, kterou vydal Jan Lucemburský ohledně louky na hevlínském břehu Dyje.¹⁰⁶

Přestože dva roky po sobě postihly oblast velké povodně, nebyli osvobozeni od placení ročního poplatku. Řeka Dyje byla „kam lidská paměť sahá“ pokládána za zemskou hranici.¹⁰⁷ Po každé větší povodni však měnila svůj tok, na což narážejí lávští měšťané, když ve svých radních protokolech píšou: „Nebudeme se protivit tomu, co nyní řeka bere nebo dává, ale doufáme, jak jsme slyšeli od starců, že

markrabství tohoto moravského jsou několikero ponížené přímlyvné psaní stran osoby mé a již nebožtíka bratra mého Bernartha u Vaší císařské milosti poníženě učinili.»

¹⁰⁴ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 26.

¹⁰⁵ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 162v, 22. května 1602: »*Burgermaister, Richter vnnd Rath khüenen auf heren Zertoreiskhi schriftlich begern die aufgerichten Verträg der Ursachen ...*«

¹⁰⁶ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 172r, 5. července 1602.

¹⁰⁷ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 163r, 22. května 1602: »*das man sich biß zur LanndtGraniz bereitung den Wasserfluß der Teya für die Lanndscheidung über menschen gedenckhen gehalten.*«

Dyje měla svůj tok nedaleko Hevlína, a tak hráz na jižní straně Dyje v oblasti Pfandeibl a také pahorek Gritschele¹⁰⁸ patří městu Laa.“

Lávští se nehodlají ze sporných pozemků nechat vyhnat, dokud se nesejde hraniční komise a nepadne právoplatné rozhodnutí pře. Dne 5. července 1602 vydávají purkmistr, rychtář a rada města Laa jednomyslné usnesení, že se nenechají vyhnat z luk a pastvin kvůli záповědi na tyto louky, učiněné panem Zikmundem Čertorejským. V radních protokolech krátce rekapituluji průběh sporu od jeho počátku v roce 1535 a zdůrazňují, že spor se dotkl i pastviny, na kterou dostalo město Laa donaci od Jana Lucemburského. Lávští považovali v danou chvíli za nejlepší řešení těchto sporů prozatím odložit¹⁰⁹ (až do rozhodnutí hraniční komise), ale jsou i nadále přesvědčeni, že Koppenhof i louky v oblasti Pfandeibl patří městu Laa. Pokládají za nutné bránit se proti vybírání ročního poplatku 70 tolarů, protože vypovězení pozemků ze strany Zikmunda Čertorejského nemá žádné z jejich pohledu závažné – a tedy pro město Laa přijatelné – vysvětlení. Byli by rádi, kdyby byl tento zdlouhavý spor konečně doveden ke smírnému konci.¹¹⁰

Zikmund Čertorejský a také moravské stavy žádali opakovaně římského císaře Rudolfa II., aby zřídil komisi a jmenoval rozhodčí, kteří by vyřešili tyto pozemkové spory.¹¹¹ Rozsáhlou stížnost na lávské posílá Zikmund Čertorejský císaři Rudolfovi II. 18. července

¹⁰⁸ „Der Gritschele“ byl pravděpodobně uměle navršený pahorek, pozůstatek staré hráze, který v 16. století naznačoval průběh zemské hranice. Poloha tohoto pahorku bohužel není známa; později zřejmě zanikl. „Gritsch“ znamená v hovorové řeči dané oblasti křeček (snad jeden z ohlasů blízkosti jazykově české oblasti v místní němčině?) – je tedy možné, že jméno pahorku pochází od toho, že v něm sídlila kolonie těchto hlodavců.

¹⁰⁹ Stejně jako v roce 1572; lávští dokonce v radních protokolech zmiňují, že tohoto roku poslali Zikmundovi Čertorejskému missiv stejného obsahu.

¹¹⁰ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 172r-173r, 5. července 1602.

¹¹¹ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Hraniční spisy (HS), inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 4, 6, 7.

1602.¹¹² Musíme však počítat s tím, že tento pramen je sice faktograficky bohatý, ale – jako snad všechny prameny v podobných sporech – je značně jednostranný, subjektivní, a tak „pravda“, kterou nám předkládá, není jistě úplná.

Zikmund Čertorejský zde uvádí, že zatímco pobýval v Praze, vpadli obyvatelé Laa 22. června 1602 na jeho grunty a unesli do Laa jeho poddaného, písaře Víta Homera, který právě rybařil ve svém potoce. Uvrhli ho do vězení a nechtěli ho pustit ani výměnou za žádné rukojmí. Pak lávští vytáhli se dvěma sty ozbrojenci z města a vpadli do Hevlína, chtějíce se zmocnit dobytka. Zikmundův úředník s čeládkou i poddanými se jim postavili na odpor a lávští museli slíbit, že písaře Víta pustí. A právě když chtěl Zikmund odeslat císaři svou suplikaci, přišel mu dopis od hevlínského purkrabího, že 5. července vpadli lávští opět na jeho grunty, tentokrát se zbraněmi – ručnicemi, halapartnami a kordy. Obsadili vartu a lovíli ryby v jeho vodách. Chtěli také pobrat seno z luk, jejichž nájem jim letos vypověděl. Dále zadržují obilní desátek, a proto se Zikmund dovolává spravedlnosti u císaře a prosí, aby záležitost vyřídila určená komise.

Obdobnou stížnost posílá Zikmund Čertorejský dne 10. září 1602 olomouckému biskupovi Františkovi z Ditrichštejna¹¹³. Navíc zde ještě uvádí, že lávští vodili svůj hovězí a koňský dobytek na hevlínské pastviny. Když se hevlínský purkrabí postavil na odpor a nechal jejich dobytek vehnat do Hevlína,¹¹⁴ vyhrožovali lávští, že ves Hevlín zapálí a jeden z nich chtěl vystřelit z ručnice na pana Lva

¹¹² Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Hraniční spisy (HS), inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 5.

¹¹³ František z Ditrichštejna, olomoucký biskup a kardinál. Byl hlavním realizátorem rekatolizace na Moravě a po bitvě na Bílé hoře byl nejvlivnějším mužem Moravy. Žil v letech 1570 až 1636.

¹¹⁴ Vzájemné zajímání dobytka nebylo při raněnovověkých pomezích sporech zdaleka výjimečnou událostí: Roubík (1933) na straně 218 zmiňuje stížnost držitele uherského panství Holič Emericha Czobora z roku 1635, v níž tento obviňuje hodonínského hraběte Žampacha, že mu v jeho lesích zajal poddané i dobytek a že dokonce dal samovolně vyměřit hranice mezi panstvím hodonínským a holičským, aniž vůbec vyčkal jednání hraniční komise.

Licka z Rysumburku; zbraň naštěstí nevypálila.¹¹⁵ Potom lávští jednali o to, aby jim byl vrácen jejich dobytek výměnou za písaře, což se také stalo.¹¹⁶ Na Zikmundovu žádost císař Rudolf II. poručil lávským prostřednictvím arciknížete Matyáše, aby s takovými výpady přestali, než se spor vyřeší, a to pod pokutou pět set dukátů. Lávští však přesto se svými útoky nepřestávají.

Pohled z druhé strany nám ukazuje zápis v radních protokolech města Laa an der Thaya z obecního shromáždění dne 2. června 1603, jež reagovalo na dopis od Zikmunda Čertorejského. V něm Zikmund údajně obvinil lávské, že se jej pokoušejí zbavit luk a pastvin, které odnepaměti vlastnil. Město Laa znovu vyzývá k zastavení všech hádek až do setkání a rozhodnutí hraniční komise. V případě nouze, kdyby např. přišel útok ze strany Zikmunda Čertorejského, bude rada Laa město všemi silami bránit a dále budou drženy hlídky u stád dobytka. Zikmund Čertorejský požadoval u dolnorakouského zemského soudu na Laa odškodnění ve výši tisíc dukátů; dokud v této věci nepadne císařské rozhodnutí a záležitost nebude projednána dolnorakouskou vládou, vyzvala rada účastníky sporu, aby dodržovali příměří. Panu Zikmundovi Čertorejskému byl po vlastním poslu města Laa odeslán misiv a nyní bude rada vyčkávat odpověď.¹¹⁷

Zikmund Čertorejský znovu píše císaři Rudolfovi II. 13. srpna 1603 o svých sporech s Sigfriedem Breunerem na Stožci, se zemřelým

¹¹⁵ Podobný případ opět popisuje Roubík (1933), na straně 234: Roku 1675 vpadlo na strážnické území přes dva tisíce uherských poddaných peších i na koních, bijících na polích lidí a vyhrožujících dalšími násilnostmi; jednoho strážnického hajného chtěli dokonce za živa zahrabat, vyhrožovali vypálením celé vsi a čtyři hajné odvedli s sebou do Skalice.

¹¹⁶ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond HS, inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 7.

¹¹⁷ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 223v-225r, 2. června 1603: *»Erstlich wirdt durch herrn Burgermaisters ainer Ersamen Gmain mit langer Auspüerung fürgetragen wie sie herr Zertoreiskhi zu vnnderstehn gedenckht, ausser Recht von der übermenschen gedenckhen erhalten Posseß in Wisen vnnd Waidt zuentsezen, wie sein verlesenes schreiben merrers In sich helt.«*

Eustachiem z Althanu (jehož statek nyní vlastní vdova Marie z Althanu, rozená paní z Polhomu) a s měšťany lávskými. V minulých dnech přišla prý Zikmundovi Čertorejskému zpráva, že komisaři z Dolních Rakous jsou už zvoleni. Proto prosí, aby se tak stalo i v markrabství moravském tím spíše, že lidé, kteří znají hranice mezi oběma zeměmi, jsou staří a postupně umírají. Navrhuje proto v zájmu spravedlnosti co nejdříve vyslechnout Jokle Weykarta, Kyliána Šteyrera, Ulrycha Stegera ze vsi Dürnbachu (poddané paní Marie z Althanu, rozené paní z Polhomu) a Petra Bartla z Neudorfu (poddaného pana Sigfrieda Kryštofa Breunera na Stožci).¹¹⁸

Jako komisaři z markrabství moravského byli v tomto sporu navrženi následující muži¹¹⁹:

Z panského stavu

- Ladislav Berka z Dubé, hejtman a nejvyšší komorník
- Jeroným Václav hrabě z Thurnu na Vlasaticích
- Jan Wolfart Streyn Genawy na Bítově
- Ladislav Šlejtný ze Šlejnic a na Hostimi

Z rytířského stavu

- Václav Zahrádecký
- Jan Zahrádecký
- Stanislav Rogovský
- Günter z Golčan na Klapenštejně (místo původně navrženého Jiříka z Hodic, jehož jméno bylo později škrtnuto).

Složení komise z arciknížectví rakouského bylo následující:¹²⁰

Z panského stavu

- Volf z Eyzingu, nejvyšší dvorský komoří
- Zikmund z Landavy, svobodný pán
- hrabě Jan Wilhelieb z Hardega

¹¹⁸ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond HS, inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 14.

¹¹⁹ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond HS, inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 19.

¹²⁰ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Hraniční spisy (HS), inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 24.

- Bernard Lev Gall, dvorský válečný rada, majitel pevnosti Laa
- Wolf Adamíra z Puchheimu

Z rytířského stavu

- Jan Vavřinec Stenger
- Wolf Dětrich z Graissenu
- Paris ze Sonterendorfu
- Jindřich z Gery

Nad komisaři z obou zemí stáli ještě rozhodčí (ubrmané), které jmenoval císař Rudolf II. za království české:

- Adam ze Šternberka, nejvyšší zemský komoří království čes.
- Vratislav z Mitrovic, purkrabí v hradeckém kraji
- doktoři Khauffer a Rudiger, apelační radové

V srpnu 1604 píše císař hejtmanu markrabství moravského, že ačkoli komisaři byli již jmenováni, hraniční komise se dosud nesešla – není totiž jasné, kdo ponese finanční náklady. Jelikož se spor týká zemských hranic, císař by pokládal za správné, aby náklady nesly společně obě země. Pokud bude informován, že se tak stalo, ihned poručí ubrmanům, aby se vydali na hranice.¹²¹ Až do té doby mají obě sporné strany zachovat přiměřenost a nezavdávat příčin k neshodám.

7.2. Spor o les Koppenhof

Na území mezi Laa an der Thaya a Hevlínem, pravděpodobně však na pozemcích patřících k Hevlínu, ležel při řece Dyji statek Koppenhof s mlýnem a lesem, sídlo dnes již zaniklé. Moravský markrabě Jošt († 1411) dal mlýn Koppenhof pánům na Hrušovanech; ti jej však již roku 1425 prodali vévodovi Albrechtu V.¹²²

Radní protokoly města Laa zmiňují, že majitel Hevlína – v té době Petr Čertorejský – si Koppenhof osoboval již v roce 1572, a rada

¹²¹ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 5191, 19.8.1604.

¹²² HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 152.

města Laa se proti tomu bránila s pomocí hraběte Trautsona na Falkensteinu.¹²³

Počátkem 17. století se spor rozhořel znovu: Lávští vinili Zikmunda Čertorejského, že neprávem nechal odvézt dřevo z lesa Koppenhof, které tam měli lávští přichystáno pro vypalování cihel, a využil je na opravu shořelého špitálu. Ve svém psaní ze 7. ledna 1603 se však Zikmund Čertorejský ohradil proti tomuto tvrzení lávských měšťanů. Psal, že z Laa žádné dřevo neodvezl, navíc že Koppenhof patří k jeho panství a leží na Moravě, tudíž že má na tento les nárok.¹²⁴ Lávští si ale stáli za svým názorem, že Koppenhof odnepaměti patří k panství Laa – zčásti jako přímé vlastnictví, zčásti jej mají v pachtu. Pan Gall i další majitelé hradu Laa se z něj zásobovali dřevem a vybírali z něj poplatky. Nyní majitel Hevlína Zikmund Čertorejský opět vznáší nárok na toto území, což lávští pokládali za nespravedlivé a vyslovili přání, aby celá záležitost byla dovedena ke spravedlivému konci.¹²⁵

7.3. Spor o mlýn v Ruhhofu

Ruhhof, dodnes se choulící asi tři kilometry východně od Laa na břehu řeky Dyje, patřil dlouhou dobu k Moravě a jeho osudy byly spjaty s dějinami Hevlína. Významný byl zejména ruhhofský mlýn,¹²⁶ který ležel na ostrově na řece Dyji, zvaném tehdy snad „Werd“.¹²⁷ V místě, kde mlýn stál, netvořila zemskou hranici Dyje a tuto její

¹²³ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 195v, 15. ledna 1603; srov. též HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya ... c.d., S. 153.

¹²⁴ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 27.

¹²⁵ Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 195v-196r, 15. ledna 1603.

¹²⁶ Mlýn v Ruhhofu zastavil provoz po první světové válce a roku 1919 vyhořel. Srov. MADER, Friedrich, Von der Thaya zum Mühlbach. Kulturhefte Laa Nr. 5, Laa an der Thaya 1987, S. 41.

¹²⁷ MADER, Friedrich, Von der Thaya zum Mühlbach. Kulturhefte Laa Nr. 5, Laa an der Thaya 1987, S. 7. Mader se odvolává na Laziovu mapu Rakouska z roku 1545.

funkci přejímal kanál Wehrgraben, tak, že mlýn pravděpodobně náležel ještě k Moravě.

Právě kvůli této své poloze se mlýn Ruhhof stal vedle luk a pastvin dalším předmětem sporů mezi markrabstvím moravským a Dolními Rakousy. Tento mlýn spravoval do května 1387 Reinhard z Wehengeru, poté jej moravský markrabě Jošt převedl na Jana z Lichtenštejna¹²⁸ a jeho mužské potomky. To potvrdil i Zikmund Lucemburský, když mlýn 14. prosince roku 1419 propůjčil Hartneidovi z Lichtenštejna.¹²⁹ Lichtenštejnové pak majiteli mlýna zůstali po dlouhý čas.

20. září 1600 prodal Maxmilián z Lichtenštejna a na Mikulově tento mlýn za osm tisíc tolarů do nájmu Sigfriedu Kryštofu Breunerovi.¹³⁰ Podle Maxmiliána z Lichtenštejna patřil tento mlýn do markrabství moravského. Problém tkvěl v tom, že Maxmilián z Lichtenštejna byl tehdy jen poručníkem nezletilého majitele mlýna - sirotka Hermspergera¹³¹ (syna zemřelého Jana Hermspergera), kterého lůvští ve sporu zastupovali.

Město se potom dostalo do sporu s Maxmiliánem z Lichtenštejna kvůli právům na tento mlýn a kvůli vedení zemské hranice a dožadovalo se zastavení prodeje mlýna. Lichtenštejnští vyslanci, komisaři Grueber a Khrazer, odmítli námitky Sigfrieda Breunera se zdůvodněním, že „mlýn leží na Moravě“.¹³²

¹²⁸ S největší pravděpodobností Jan II. z Lichtenštejna, zemřelý roku 1411.

¹²⁹ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 150. Hartneid V. z Lichtenštejna, byl radou císaře Zikmunda Lucemburského a vlastnil i statky v Horních Rakousích; zemřel 1426 nebo 1427.

¹³⁰ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 5535, s.d.; viz též HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 29.

¹³¹ Hörmann (1982) poukazuje na straně 154 na možnou souvislost tohoto sirotka Hermspergera se znojenským měšťanem Melicharem z Hernspergu, kterému Bernard Čertorejský roku 1588 prodal část hrušovanského panství.

¹³² Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604, fol. 104v, 15. prosince 1600: »weill die Müll in Mährren ligt, dasselbst fürnemen mügen, wie Recht ist ...«

Podle principu personality práva by se tento spor měl řešit před moravským zemským soudem. Lávští však obvinili Maxmiliána z Lichtenštejna před maršálským soudem arciknížectví rakouského, a on se kvůli tomu v květnu 1604 obrátil na císaře.¹³³ Maxmilián z Lichtenštejna je toho názoru, že pokud se má konat soud o tento mlýn, pak se má konat v markrabství moravském. Později píše kardinálu z Ditrichštejna a moravským stavům, že se sice bránil vypovídat před maršálským soudem arciknížectví rakouského, ale nakonec k tomu byl přiměn. Prosí, aby moravské stavy zajistily, že už se to nebude opakovat.¹³⁴ Stavy pak 6. července 1607 požádaly císaře, aby rozkázal, že ani Maxmilián z Lichtenštejna, ani žádný jiný nebude muset v podobném případě vypovídat před soudem za hranicemi dané země,¹³⁵ a císař se postavil na jejich stranu. Provedením příslušných opatření v této záležitosti pověřil svého bratra, arciknížete Matyáše, a to v září 1607.¹³⁶

¹³³ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 5136, 19.5.1604.

¹³⁴ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 5535, s.d.

¹³⁵ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 5535, 6.7.1607.

¹³⁶ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. číslo 5394, 3.9.1607 (k tomuto inventárnímú číslu – 5394 – byl přiřazen spis s původním inv. číslem 5598, jenž se týká mlýna v Ruhhofu).

8. SLEPÁ CESTA K DOHODĚ

Během roku 1604 císaře postupně žádaly moravské stavy, kardinál biskup František z Ditrichštejna i Karel z Lichtenštejna, aby se jmenovaní komisaři vydali přímo na místo hraničních sporů a zhodnotili situaci na vlastní oči.¹³⁷ Náklady na takovou cestu by si rovným dílem rozdělily obě strany sporu. Někdy v této době zaslal Zikmund Čertorejský lávským nedatovanou nabídku k dohodě na období jednoho roku, kterou však lávští odmítli.¹³⁸ Zikmund Čertorejský nabízí ke zvážení měšťanům z Laa následující body:

- 1) Lávští by dle Zikmunda Čertorejského měli nejprve zaplatit dlužné poplatky za uplynulé dva roky, tedy 140 tolarů. Zároveň jim Zikmund nabízí, že jim pronajme louku i na tento rok, znovu za 70 tolarů.
- 2) Za druhé Zikmund lávským nabízí, že jim znovu na tento rok pronajme zastavenou pastvinu za obvyklý poplatek 70 tolarů.
- 3) Za třetí, že lávští mají užívat louky pod mlýnem Ruhhof, které jsou také sporné, bez zpoplatnění.
- 4) Za čtvrté, že by lávští i hevlínští měli bez překážky používat všechny cesty.
- 5) Dále, že les Koppenhof ponechají tento rok nedotčený jak lávští, tak Zikmund Čertorejský a ani jedna ze sporných stran z tohoto lesa nebude těžit dříví.
- 6) Obě strany by měly nechat nedotčen také „pahorek, ležící při rovině“.¹³⁹
- 7) V dalším bodě by se lávští zavázali, že nechají tento rok opravit poškozenou hráz u hevlínského mostu přes řeku Dyji.
- 8) Za další, že lávští už neučiní žádný vpád na cizí pozemky, ale budou tento rok žít v míru a jednotě se sousedním Hevlínem.

¹³⁷ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Hraniční spisy (HS), inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 15, 16, 18, 21.

¹³⁸ Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Hraniční spisy (HS), inv. číslo 797, signatura M 13, subnum. 22.

¹³⁹ Pravděpodobně se jedná o pahorek zvaný „Gritschele“, který je zmiňován v radních protokolech města Laa an der Thaya (fol. 163r).

9) A závěrem, že tato dohoda bude dodržována tak, že žádná z obou těchto sousedících obcí z Rakouska a Moravy nepřijde k újmě, a aby vedla k oboustrannému míru.

Na tento Čertorejského poměrně vstřícný návrh reagovala rada města Laa odmítavě. Ve své odpovědi z 18. června 1604 uvedli lánští, že některé louky byly poškozeny povodněmi, a tudíž nemohly být používány k pastvě. Hraniční komise tento rok zatím nedospěla k žádnému závěru.

Co se druhého bodu týče, tedy pastviny v zástavě, letos má být ještě ponechán „od pradávna“ vybíraný poplatek. Podle pana Čertorejského leží tato pastvina na Moravě, ale podle lánských měšťanů je pastvina, ležící nad mlýnem Ruhhof, v Rakousku. Lánští dále namítají, že zástavní právo nemají mít majitelé Hevlína, protože dotyčné pozemky bývaly kdysi majetkem města Laa, a město by tedy mělo mít právo užívat jich bez zpoplatnění.

K třetímu bodu (louka pod mlýnem Ruhhof) namítají lánští, že pan Čertorejský si chce tuto louku přivlastnit, protože ji dosud nikdo nenárokoval.

Pokud jde o volný průchod a o les Koppenhof, není to údajně záležitost města Laa, ale panství, čili pana hraběte Trautsona. I dřívější majitelé panství, zejména svobodný pán Gall, si opatrovali dříví z lesa Koppenhof a pokládali ho vždy za majetek panství. Na ty tři louky, na nichž to dřevo roste, pan Čertorejský údajně před dvěma lety vpadl a opatřil si dřevo k vypalování cihel.

Obecně lánští konstatují, že podle nich pan Zikmund Čertorejský neuvádí dostatečné důkazy pro svá tvrzení. Domnívají se, že chce sporné pozemky získat pro sebe. Ne nutně všechny pozemky v okolí Hevlína musejí k tomuto zboží patřit.

K sedmému bodu, tj. k opravě poškozené hráze na řece Dyji poblíž hevlínského mostu, lánští měšťané uvádějí, že budou dbát císařského generálního mandátu, který nařizuje opravovat cesty

a ulice kvůli tažením křesťanských vojsk. Avšak inkriminované místo leží prý na Moravě.

Oprava cest a ulic bude vyžadovat velkou pomoc, protože nyní se zejména chudí lidé „válejí v bahně“; možná bude nutno zvýšit mýto.

Na osmý bod návrhu, žít tento rok s hevlínskými v poklidném vztahu, odpovídají lživostí, že bez příčiny by mírné soužití nenarušovali a žili by v sousedské jednotě. Uvádějí také příznačné německé přísloví: *„Nikdo nemůže žít v míru déle, než chce jeho sused.“*

Na závěr vyslovují naději, že spor bude rozhodnut k oboustrannému míru a klidu tak, aby byla zachována práva obou stran.

9. VYÚSTĚNÍ HRANIČNÍHO SPORU

Zikmund Čertorejský byl roku 1607 přijat do panského stavu¹⁴⁰; on i jeho bratr však žili příliš marnotratně a hodně se zadlužili. Při konfiskacích, které následovaly po bitvě na Bílé hoře, přišli bratři Čertorejští o svůj zbývající majetek:¹⁴¹ Zkonfiskované hrušovanské panství bylo 28. dubna 1623 prodáno¹⁴² Sigfriedu Kryštofu Breunerovi, jemuž byl od roku 1620 propůjčen přídomek „von Staatz“¹⁴³. Dotyčná území tak získala jediného majitele a veškeré pozemkové spory mezi Hevlínem a Laa an der Thaya ztratily na aktuálnosti. Sigfried Kryštof Breuner byl pak v letech 1626 až 1640 dolnorakouským místodržícím.¹⁴⁴ Svou závětí z 8. prosince 1630 odkázal svá panství Staatz a Asparn an der Zaya – i s moravskými statky Hevlínem a mlýnem Ruhhof – jako fideikomis svému synovi Sigfriedu Leonardovi.¹⁴⁵

Celkový historický vývoj v habsburské monarchii, situace po porážce českého stavovského povstání a centralizace tak paradoxně přispěly ke smírnému vyřešení dlouholetého sporu. Neshody prozatím, dokud měly dotčené pozemky stejného majitele, vyzněly do ztracena. To však neznamenalo, že pŭtky ustaly navždy...

¹⁴⁰ KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526-1628). Díl III, Brno 1905, str. 37.

¹⁴¹ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 28.

¹⁴² HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982, S. 29. Oproti tomu Hosák uvádí, že panství Hrušovany připadlo Sigfriedu Kryštofu Breunerovi darem, bez ocenění – srov. HOSÁK, Ladislav, Historický místopis země Moravskoslezské, Praha 1938, str. 111.

¹⁴³ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit ... c.d., S. 28-29.

¹⁴⁴ HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit ... c.d., S. 29.

¹⁴⁵ Přesto byly ještě za života Sigfrieda Kryštofa Breunera, roku 1643, Hevlín a Ruhhof z breunerského fideikomisu vyňaty, a roku 1668 prodány Michaelu Adolfovi z Althanu. (Srov. HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya ... c.d., S. 42.)

10. EPILOG

Spory po bitvě na Bílé Hoře na nějakou dobu utichly, avšak nezmizely úplně. Jak čas běžel, měnili se majitelé panství a hraniční spory se opět vynořovaly. V Moravském zemském archivu se dochovalo jedno ze dvou vyhotovení dohody uzavřené ve vodoprávním sporu na řece Dyji.¹⁴⁶ Dohoda byla uzavřena v prosinci 1699 mezi panstvím Hrušovany nad Jevišovkou (resp. jeho tehdejším majitelem Michaelem Ehrenreichem Christianem z Althanu) a městem Laa. Obě strany se dohodly na hraniční linii, která byla vymezena v terénu určitým zřetelně označeným sloupkem. Lávští měšťané se zavázali, že nebudou rybařit v moravských vodách, jinak že zaplatí vysokou pokutu. V případě, že se při povodni vylije střední řeka Dyje¹⁴⁷, ani jedné ze stran není dovoleno za hraničním sloupkem kopat příkop a lovit ryby na území protistrany. Rybářské revíry na Střední Dyji, které se nacházejí na pozemku města Laa, zůstanou až k hraničnímu sloupku lávské.

Zajímavý je také sedmý článek této dohody, v němž je věnována pozornost hraběcím bažantům. Výslovně se uvádí, že v době, kdy bažanti sedí na vejcích, nesmějí být stříleni pod hrozbou vysoké pokuty, a to ani pokud by přišli na pozemek města Laa. Zákaz zabíjení se týká i ostatní divoké drůbeže a divoké zvěře.

V závěru dohody se hrabě z Althanu zavazuje nahradit měšťanům z Laa dva koně, které jim kdysi odebral jeho otec, jinými dvěma koňmi ve stejné hodnotě. Vyjadřuje také naději, že konečně zcela ustanou spory mezi oběma stranami, a zavládne dřívější přátelství.

Jiným zajímavým dokumentem z fondu MZA Velkostatek Hrušovany nad Jevišovkou je popis hranic panství Hrušovany

¹⁴⁶ Moravský zemský archiv Brno, fond Velkostatek Hrušovany nad Jevišovkou, karton 7, inv. č. 107, Vídeň 11. prosince 1699.

¹⁴⁷ Řeka Dyje se v této oblasti před regulací svého toku v letech 1831 až 1832 větвила do několika ramen, z nichž hlavní byla tzv. „Stará Dyje“ (Alte Theya), „Střední Dyje“ (Mittlere Theya) a „Nová“ nebo také „Velká Dyje“ (Neue, Große Theya).

u Hevlína a města Laa an der Thaya z 18. století.¹⁴⁸ Popis začíná u domu tehdejšího čísla popisného 89 v Hevlíně poblíž Koppenhofu a pokračuje po levém břehu řeky, okolo špýcharu a odtud dále podél toku až na konec hevlínských polí. Ve výsledku patřila podle popisu v tomto úseku celá řeka Dyje k panství Hrušovany, pouze část rybných vod náležela hevlínskému faráři.

* * *

Řeka Dyje tvořila zemskou hranici až do 30. let 19. století, kdy proběhla rozsáhlá regulace jejího toku. Hlavní koryto řeky bylo přesunuto více na sever, směrem k Hevlínu¹⁴⁹ (takže Laa an der Thaya navzdory svému přídomeku již na řece Dyji neleží¹⁵⁰), ale hraniční čára zůstala stejně klikatá jako původní tok řeky. Po první světové válce došlo k úpravě hranic mezi Československou republikou a Rakouskem na základě mírové smlouvy, uzavřené v Saint-Germain-en-Laye 10. září 1919. Smlouva definuje hranice v těchto místech jako starou správní hranici mezi Dolními Rakousy a Moravou; kromě čáry, jež se určí na místě samém, a bude procházet kótami 187 (Dlouhý vrch), 221 (Rosenbergen), 223 (Wolfsberg), 291 (Raistenberg), 249 a 279 (Kallerhaide); a odtud k západoseverozápadu povede opět stará správní hranice.¹⁵¹

¹⁴⁸ Moravský zemský archiv Brno, fond Velkostatek Hrušovany nad Jevišovkou, karton 5, inv. č. 98. Inventář tuto archiválii nesprávně datuje do 2. čtvrtiny 18. století; z popisných čísel domů zmiňovaných v textu však lze dovést, že popis hranic vznikl až po roce 1770.

¹⁴⁹ Více o regulování toku řeky Dyje viz: MADER, Friedrich, Von der Thaya zum Mühlbach. Kulturhefte Laa Nr. 5, Laa an der Thaya 1987, S. 22 – 35. Srov. též Moravský zemský archiv Brno, fond Velkostatek Hrušovany nad Jevišovkou, karton 7.

¹⁵⁰ Ostatně i Hevlín nesl dříve oficiální název „Hevlín nad Dyjí“, z čehož je zjevné, že kdysi ležel přímo na této řece; přídomek byl z názvu vypuštěn roku 1965 s odůvodněním, že není potřebný, protože v Československé republice se žádný jiný Hevlín nenachází.

¹⁵¹ Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, Fond mezinárodních smluv, Traité de paix l'Autriche 10. 9. 1919 (část II, článek 27, bod 6).

11. ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce se pokouší sledovat drobné proměny hranice v oblasti určitého mikroregionu. Výzkum dějin hraničních oblastí přináší poznatky z oblasti čistě regionálních dějin, aniž by se musel omezovat na tyto hranice, které – jak se neustále ukazuje – nebyly v raném novověku chápány tak ostře, jak to činí člověk poznamenaný byrokratickou striktností dneška. Vnímání hranice v raném novověku bylo značně odlišné od současného, tehdejší člověk byl přístupný proměnlivosti hranice a nelpěl na centimetrech jako člověk dnešní doby.

Řeka Dyje znamenala pro obyvatele svého úrodného údolí od středověku po staletí po velkou část svého toku zemskou hranici mezi Moravou a Dolními Rakousy. Značné problémy však přinášely změny jejího řečiště po větších povodních. Louka, která podle pamětníků ležela vždy na hevlínském břehu řeky, ocitla se po povodni náhle na břehu lávském, a naopak. Vzhledem k poplatkům, které musely být z luk odváděny, a vzhledem k velké potřebě trávy a sena v této zemědělské oblasti pak vznikaly konflikty, které měly někdy i krvavý průběh.

Spor o louky a pastviny, který sleduje předkládaná diplomová práce, se rozhořel mezi městem Laa an der Thaya a majitelem Hevlína Janem z Pernštejna roku 1535, kdy Jan z Pernštejna († 1548) zakázal lávským, aby nadále užívali některé pozemky na hevlínském břehu řeky Dyje. Spor se však táhl i celá desetiletí po jeho smrti.

Dramatický průběh měl pravděpodobně rok 1574, kdy hrušovanské panství s Hevlínem již patřilo rodu Čertorejských. Jan Čertorejský a dolnorakouský pán Jindřich z Kühnritzu si navzájem zajali několik svých poddaných a drželi je ve vězení jako rukojmí. V hraničních sporech se potom velmi angažoval jeden z potomků Jana Čertorejského, Zikmund, který zakázal lávským užívání luk a pastvin, za něž mu dosud platili roční nájem 70 tolarů. Lávští se odmítli těchto luk a pastvin zříct a požadovali svolání hraniční

komise, která by jednou provždy spor rozhodla. V obou zemích byly komise jmenovány: v markrabství moravském čtyři zástupci stavu panského a čtyři stavu rytířského; v arciknížectví rakouském pět zástupců stavu panského a čtyři stavu rytířského. Nad těmito komisaři bděli ještě čtyři rozhodčí, které jmenoval císař Rudolf II. za království české. Ještě roku 1604 se však hraniční komise nesešla – nebylo totiž jasné, kdo ponese finanční náklady; pravděpodobně by se o ně musely podělit obě strany.

Aktéři tohoto sporu, který se táhl nejméně sedmdesát let, se odvolávali jak na obyčejové právo, tak na právní dokumenty. Politická ústava rakouských zemí nebyla však ještě kolem roku 1600 z velké části písemně fixována a více ji určovala právní tradice. Řešení sporu bylo specifické tím, že spor se odehrával mezi dvěma zeměmi habsburské monarchie – markrabstvím moravským a arciknížectvím rakouským. Proto se do věci musel vložit panovník.

Dalšími spory analyzovanými v této diplomové práci jsou spor o les Koppenhof a spor o mlýn v Ruhhofu. Majitel Hevlína Petr Čertorejský si Koppenhof osoboval již v roce 1572, a rada města Laa se proti tomu bránila s pomocí hraběte Trautsona. Počátkem 17. století se spor rozhořel znovu: Lávští vinili Zikmunda Čertorejského, že neprávem nechal odvézt dřevo z lesa Koppenhof.

Ruhhof, ležící asi tři kilometry východně od Laa, patřil dlouhou dobu k Moravě a jeho osudy byly spjaty s Hevlínem. V září 1600 prodal Maxmilián z Lichtenštejna tento mlýn do nájmu Sigfriedu Kryštofu Breunerovi. Problém tkvěl v tom, že Maxmilián z Lichtenštejna byl tehdy jen poručníkem nezletilého majitele mlýna, sirotka Hermspergera, kterého lávští v následném sporu zastupovali. Podle principu personalit práva by se tento spor měl řešit před moravským zemským soudem. Lávští však obvinili Maxmiliána z Lichtenštejna před maršálským soudem arciknížectví rakouského. Stavby pak roku 1607 požádaly císaře, aby rozkázal, že nikdo nebude muset v podobném případě vypovídat před soudem za hranicemi dané země, a císař se postavil na jejich stranu.

Během roku 1604 zaslal Zikmund Čertorejský lávským nedatovanou nabídku k dohodě na období jednoho roku, kterou však lávští odmítli, takže situace se nemohla zklidnit. K dočasnému urovnání poměrů došlo až po roce 1620, kdy přišli bratři Čertorejští při konfiskacích, které následovaly po bitvě na Bílé hoře, o svůj majetek. Zkonfiskované hrušovanské panství bylo v dubnu 1623 prodáno Sigfriedu Kryštofu Breunerovi. Dotyčná území tak získala jediného majitele a veškeré pozemkové spory mezi Hevlínem a Laa an der Thaya ztratily na aktuálnosti. Celkový historický vývoj v habsburské monarchii, situace po porážce českého stavovského povstání a centralizace tak paradoxně přispěly ke smírnému vyřešení dlouholetého sporu. To však neznamenal, že půtky ustaly navždy: Dokládá to např. dohoda uzavřená ve vodoprávním sporu na řece Dyji v prosinci 1699 mezi panstvím Hrušovany nad Jevišovkou (resp. jeho tehdejší majitelem Michaelem Ehrenreichem Christianem z Althanu) a městem Laa.

Řeka Dyje měnila tok po každé větší povodni, což před rozsáhlou regulací jejího koryta v letech 1831-1832 nebylo vzácností. Přirozeně pak vyvstávala otázka, zda se držet dogmaticky tvrzení, že hranice vede středem řeky Dyje, nebo zda uznat hranici v předchozím řečišti, jak ji znali tehdejší pamětníci. Odpověď pak přicházela v závislosti na tom, kdo by z daného stavu měl větší prospěch. Vylila-li se Dyje např. blíže k Hevlínu a přesunula tam svůj tok, pak se lávští přirozeně chtěli držet názoru, že hranicí je řeka současná, zatímco hevlínští se konzervativně hodlali držet hranice před povodní. Při regulaci se hlavní koryto řeky přesunulo více na sever, směrem k Hevlínu, ale hraniční čára zůstala paradoxně stejně klikatá jako původní tok řeky.

Ačkoli hypotéza stanovená na začátku práce se zcela nepotvrdila, podařilo se oproti literatuře, jež se o daném sporu jen stručně zmiňuje, rozšířit do detailů poznatky o samotném průběhu sporů, potyčkách, které vznikaly, a to zejména za Čertorejských – počátkem 17. století. K období, kdy bylo hrušovanské panství majetkem Pernštejnů, se bohužel nedochovalo tak velké množství pramenů.

12. SUMMARY

The presented diploma thesis tries to inspect one small border dispute that left a remarkable trace in history of the South Moravian village of Hevlín and the neighbouring Austrian market-town of Laa an der Thaya in the 16th and early 17th century.

The border dispute between Hevlín and Laa an der Thaya concerning meadows and pastures along the Dyje river started probably in 1535. The Dyje river served as a border between Lower Austria and Moravia for centuries; the problem was that its riverbed changed after every flood. The disputes took at least seventy years but probably even longer. Though it is a period of three human generations, the archival sources that I have studied revealed only rather representative cause, i.e. the annual fee of 70-taler. Moreover, the cattle were fed hay from these controversial meadows. The cause broke out in the time when John of Pernstein († 1548) was the owner of Hrušovany domain and continued up to the Czertoreisky period in the region's history. As the time went by, the controversy spread out and a new problem arose – that of „Koppenhof woods“.

The process of solving this argument was specific because the participants came from opposite sites of the country border: Hevlín was situated in Moravia while Laa an der Thaya in Lower Austria. Thus the head of the Habsburg Empire was supposed to decide who was the true owner of the controversial meadows and may use them freely.

There were eight and nine commissioners established in Moravia and Lower Austria, respectively. Moreover, the emperor named four arbitrators from the Kingdom of Bohemia.

After the Battle of the White Mountain (1620), the counter-reformation started in the Czech lands. So the Lutheran family of Czertoreisky lost their properties including Hevlín. Since 1623 both Hevlín and Laa an der Thaya had been administered by the same authorities (the Austrian family of Breuner). Thus the border disputes lost their sense.

13. ZUSAMMENFASSUNG

Die vorgelegene Diplomarbeit versucht, eine kleine Grenzstreitigkeit einzusehen, die ihre Spuren im Geschichte zwei Ortschaften hintergelassen hat, und zwar Höflein im Südmähren und das beiliegende Städtchen Laa an der Thaya in Niederösterreich. Die Grenzstreitigkeiten zwischen Höflein und Laa an der Thaya, Wiesen und Waiden an den Ufern des Thaya Flusses betreffend, dauerten wenigstens siebenzig Jahren (1535 bis 1607), wahrscheinlich aber noch länger. Die schriftlichen Quellen zu diesem Streit haben aber keine andere Ursache entdeckt, als die Vermietungsgebühr – siebenzig Taler jährlich. Das Problem war aber vor allem, dass Thaya oft über ihre Ufer getreten ist, und dadurch ihr Flussbett verändert hat. Weil Thaya die Landesgrenze gebildet hat, ist die Frage entstanden, ob auch die Grenze nach der Überschwemmung ändern wird, oder nicht.

Zu dem Konflikt um Wiesen ist dann auch die Streitigkeit um Holz aus dem so genannten „Koppenhof Wald“ gekommen. Die Grenze war strittig, als die Herrschaft Grusbach (mit Höflein) den Pernsteinen gehörte, sowohl als auch in der Zeit der Cziertoreisky Familie. In dem Streit waren zwei Länder der Habsburger Monarchie engagiert, die Markgrafschaft Mähren und das Erzherzogtum Österreich; deswegen hatte die Streitigkeit der Kaiser zu lösen. In beiden Ländern wurden Kommissaren ernannt (vier aus Mähren und fünf aus Österreich) und dazu hat Rudolf II. noch vier „Übermänner“ aus dem Königreich Böhmen ernannt, die als Revisoren arbeiten sollten.

Nach der Schlacht am Weißen Berg (1620) ist die Gegenreformation in den böhmischen Ländern begonnen. Als Folge davon haben die protestantische Brüder Weikhard und Siegmund Cziertoreisky ihre Besitzungen verloren, darunter die Herrschaft Grusbach mit Höflein. Seit dem Jahr 1623 waren Höflein und Laa an der Thaya durch die gleiche Obrigkeit verwaltet, und zwar die österreichische Familie Breuner. Und so sind die Grenzstreitigkeiten abgespeckt.

14. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

A) Archivní prameny

1. Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Red. Josef Kalousek, Praha 1902. Díl XX. Dopisy Jana a Vojtěcha z Pernštejna 1509-1548; Listiny Jana a Vojtěcha Pernštejna 1491-1548, vydal František Dvorský
2. Archiv der Stadt Laa an der Thaya, Ratsprotokolle der Stadt Laa 1599-1604
3. Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, Fond mezinárodních smluv, Traité de paix l'Autriche 10. 9. 1919 (část II, článek 27)
4. Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae X: Urkunden-Sammlung zur Geschichte Mährischen Landes-Ausschusses. Vom Jahre 1367 bis 12. November 1375, hrsg. von Vincenz Brandl, Brünn 1878
5. Libri citationum et sententiarum seu Knihy pŕuhonné a nálezové II, ed. Vincenc Brandl, Brunae 1873
6. Moravské zemské desky III, Kraj brněnský 1567-1641, ed. Miroslav Rohlík, Praha 1957
7. Moravské zemské desky III, Kraj olomoucký 1567-1642, ed. František Matějek, Praha 1953
8. Moravský zemský archiv Brno, fond Velkostatek Hrušovany nad Jevišovkou, kartony 5 a 7
9. Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Hraniční spisy (HS), inv. č. 797, signatura M 13, karton 173
10. Národní archiv Praha, 1. oddělení, fond Morava (MR), inv. č. 119, 1856, 1922, 4292, 4940, 5136, 5191, 5394 a 5535
11. Niederösterreichisches Landesarchiv Sankt Pölten, fond Niederösterreichische Regierung vor 1740, karton 16
12. Niederösterreichisches Landesarchiv Sankt Pölten, fond Ständische Akte

13. VOREL, Petr, Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století: Edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551, Pardubice 1997

B) Literatura

14. ČORNEJ, Petr, Velké dějiny zemí Koruny České V. 1402-1437, Praha a Litomyšl 2000
15. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost, Praha 2005
16. HÖRMANN, Karl, Höflein an der Thaya in Vergangenheit und Gegenwart, Laa an der Thaya 1982
17. HOSÁK, Ladislav, Historický místopis země Moravskoslezské, Praha 1938
18. KAMENÍČEK, František, Zemské sněmy a sjezdy moravské: Jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526-1628). Díl I, II, III, Brno 1900-1905
19. KUTAL, Albert, Gotické sochařství, in: Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984
20. LOUDA, Jiří, Moravští zemští hejtmáni, Praha (tisk v Olomouci) s.d.
21. MADER, Friedrich, Von der Thaya zum Mühlbach. Kulturhefte Laa Nr. 5, Laa an der Thaya 1987
22. OBRŠLÍK, Jindřich – Řezníček, Jan – VOLDÁN, Vladimír, Státní archiv v Brně. Průvodce po archivních fondech, svazek 3, Praha 1966
23. ÖSTERREICHISCHES STÄDTEBUCH, Bd. 4, hrsg. von Alfred Hoffmann. Niederösterreich: die Städte Niederösterreichs, Teil 2, red. von Friedrike Goldmann, Evelin Oberhammer, Johanne Pradel, Wien 1976
24. PEŘINKA, František Vácslav, Vlastivěda moravská. Jaroslavický okres, Brno 1905, str. 60-67

25. POLÍVKA, Miloslav, Habsburci cestou na výsluní (1278-1490), in: Dějiny Rakouska, Praha 2002
26. ROUBÍK, František, Příspěvky k československé historické geografii. Hraniční spory moravsko-uherské v 16. až 18. století, in: Sborník archivu ministerstva vnitra VI, Praha 1933, str. 181-318
27. VOGEL, Adolf, Hevlín: od pravěku do roku 2000, (s.l.) 2000
28. VOREL, Petr, Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy, Praha 1999
29. VOREL, Petr, Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15. až 17. století, in: Pernštejnové v českých dějinách. Sborník příspěvků z konference konané 8.-9. září 1993 v Pardubicích, red. Petr Vorel, Pardubice 1995
30. WIHODA, Martin, Od pohraniční marky k říšskému vévodství (907-1278), in: Dějiny Rakouska, Praha 2002
31. WILHELM, Gustav, Stammtafel des Fürstlichen Hauses von und zu Liechtenstein, Vaduz s.d. (post 1973)
32. WINKELBAUER, Thomas, Österreichische Geschichte 1522-1699. Ständefreiheit und Fürstenmacht, Wien 2003

C) Internetové stránky

<http://amapy.atlas.cz/> (8. dubna 2007)

http://de.wikipedia.org/wiki/Seyfried_Christoph_von_Breuner
(9. května 2007)

<http://mujweb.cz/www/hevlin/priroda.htm> (24. dubna 2007)

<http://oldmaps.geolab.cz/> (31. července 2007)

<http://www.laa.at> (7. dubna 2007)

<http://www.laa.at/system/web/fakten.aspx?menuonr=218316078>
(24. dubna 2007)

<http://www.mapy.cz> (8. a 24. dubna 2007)

<http://www.statnisprava.cz/ebe/ciselniky.nsf/i/594032> (23. dubna 2007)